

УНИВЕРЗИТЕТ У БАЊОЈ ЛУЦИ
UNIVERSITY OF BANJA LUKA

ФАКУЛТЕТ ПОЛИТИЧКИХ НАУКА

**Политичке партије и проблем
статуса националних мањина
у Босни и Херцеговини**

МАСТЕР РАД

Ментор:

Доц. др Владе Симовић

Кандидат:

Јелена Лолић Ковч

Бања Лука, децембар 2019. године

УНИВЕРЗИТЕТ У БАЊОЈ ЛУЦИ
ФАКУЛТЕТ ПОЛИТИЧКИХ НАУКА

**ПОЛИТИЧКЕ ПАРТИЈЕ И ПРОБЛЕМ
СТАТУСА НАЦИОНАЛНИХ МАЊИНА У
БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ**

МАСТЕР РАД

Ментор:
Доц. др Владе Симовић

Кандидат:
Јелена Лолић Ковч

Бања Лука, децембар 2019. године

UNIVERSITY OF BANJA LUKA
FACULTY OF POLITICAL SCIENCES

**POLITICAL PARTIES AND THE PROBLEM
OF THE STATUS OF NATIONAL
MINORITIES IN BOSNIA AND
HERZEGOVINA**

MASTER THESIS

Mentor:

Professor Vlade Simović, PhD

Candidate:

Jelena Lolić Kovč

Banja Luka, december 2019.

Ментор: Доц. др Владе Симовић, доцент, Факултет политичких наука Универзитета у Бањој Луци

Назив мастер рада: Политичке партије и проблем статуса националних мањина у Босни и Херцеговини

Резиме: Рад је усмјерен на анализу неповољног институционалног статуса националних мањина у подијељеној и постконфликтној Босни и Херцеговини у којој доминирају три конститутивна народа – Бошњаци, Срби и Хрвати. Предмет истраживања је улога политичких партија у креирању и одржавању постојећег, по националне мањине неповољног институционалног дизајна. Европски суд за људска права у Стразбуру 2009. године донио је пресуду у предмету „Дерво Сејдић и Јакоб Финци против Босне и Херцеговине“, којом је утврђена системска уставна дискриминација свих особа које не припадају конститутивним народима, због немогућности кандидовања за члана Предсједништва Босне и Херцеговине и делегате Дома народа Парламентарне скупштине Босне и Херцеговине. Пресудом овог суда наложено је Босни и Херцеговини да промијени Устав и изборно законодавство, да би националним мањинама било омогућено кандидовање на поменуте позиције. И то није једина пресуда ове врсте која говори о кршењу људских права у Босни и Херцеговини. Имамо и случајеве „Пилав против Босне и Херцеговине“ и „Зорнић против Босне и Херцеговине“, који чекају на извршење. Како су политичке партије у представничким демократијама главни актери политичких и друштвених процеса и како имају капацитет да мијењају политичко-системска рјешења и обликују јавно мњење, онда је и њихова улога у институционалној дискриминацији националних мањина у Босни и Херцеговини пресудна.

Кључне ријечи: политичке партије, националне мањине, пресуда „Сејдић и Финци против Босне и Херцеговине“, подијељена друштва, Устав Босне и Херцеговине, Изборни закон Босне и Херцеговине, политичка партиципација, „остали“.

Научна област: Политичке науке

Научно поље: Политичка теорија

Класификациона ознака: S 170

Тип одбране лиценце Креативне заједнице: CC BY-NC-ND

Mentor: Vlade Simović, PhD, Assistant professor, Faculty of Political Sciences, University of Banja Luka

Master Thesis: Political parties and the problem of the status of national minorities in Bosnia and Herzegovina

Summary: The work is focused on the analysis of adverse institutional status of national minorities in post-conflict and divided Bosnia and Herzegovina, dominated by the three constituent peoples - Bosniaks, Serbs and Croats. The research topic is the role of political parties in creating and maintaining an existing one, according to a national minority unfavorable institutional design. The European Court of Human Rights in Strasbourg in 2009 delivered a judgment in the case "Dervo Sejdic and Jakob Finci against Bosnia and Herzegovina", which established a system constitutional discrimination against all persons not belonging to the constituent peoples, due to the inability of candidacy for the Presidency of Bosnia and Herzegovina and delegates of the Parliamentary Assembly of Bosnia and Herzegovina. The judgment of the Court ordered Bosnia and Herzegovina to change the constitution and electoral law, to national minorities were allowed to stand for the said position. And it is not only judgment of its kind to talk about human rights violations in Bosnia and Herzegovina. We also have cases of "Pilav against Bosnia and Herzegovina" and "Zornić against Bosnia and Herzegovina", awaiting execution. How are political parties in representative democracies main actors political and social processes and to have the capacity to change the political system solutions and shaping public opinion, then it is their role in the institutional discrimination of national minorities in Bosnia and Herzegovina is crucial.

Key words: political parties, national minorities, the judgment "Sejdić and Finci vs Bosnia and Herzegovina", divided society, the Constitution of Bosnia and Herzegovina, the Election Law of Bosnia and Herzegovina, political participation, "other".

Branches of Science: Political sciences

Field of Science: Political theory

Common European Research Information Format: S 170

Creative Commons: CC BY-NC-ND

САДРЖАЈ

1.УВОД.....	9
2.ФЕНОМЕН ПОДИЈЕЉЕНИХ ДРУШТАВА, КОНСОЦИЈАЦИЈСКЕ ДЕМОКРАТИЈЕ И ПОЛИТИЧКИХ ПАРТИЈА	10
1.1. Подијељена друштва и њихове карактеристике.....	10
2.2. Модел консоцијацијске демократије и подијељена друштва	11
2.3. Политичке партије у подијељеним друштвима	14
3.ФЕНОМЕН НАЦИОНАЛНИХ МАЊИНА	17
3.1. Историјат националних мањина	18
3.2. Националне мањине на простору Босне и Херцеговине	20
3.3. Бројност националних мањина у Босни и Херцеговини	22
4. АНАЛИЗА ИНСТИТУЦИОНАЛНОГ СТАТУСА НАЦИОНАЛНИХ МАЊИНА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ	24
4.1. Устав Босне и Херцеговине.....	24
4.2. Изборни закон Босне и Херцеговине.....	26
4.3. Закон о заштити права припадника националних мањина Босне и	27
Херцеговине.....	27
4.4. Закон о забрани дискриминације Босне и Херцеговине.....	29
4.5. Вијеће националних мањина Босне и Херцеговине.....	29
4.6. Остваривање права националних мањина у ентитетима – Република Српска	30

4.7. Федерација Босне и Херцеговине и Брчко дистрикт	33
5. ПРЕСУДА „СЕЈДИЋ И ФИНЦИ ПРОТИВ БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ“	34
5.1. Шта је Босна и Херцеговина учинила да се имплементира пресуда.....	35
5.2. Мишљења судија Суда из Стразбура о пресуди	37
6. НАЦИОНАЛНО-ПАРТИЈСКИ БЛОКОВИ КОНСТИТУТИВНИХ НАРОДА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ И ОПСТРУКЦИЈЕ У ИМПЛЕМЕНТАЦИЈИ ПРЕСУДЕ „СЕЈДИЋ И ФИНЦИ“	40
6.1. Приједлози политичких партија за члана Предсједништва Босне и Херцеговине	41
6.2. Приједлози политичких партија за избор делегата Дома народа Парламентарне скупштине Босне и Херцеговине	45
7. ОДНОС НАЦИОНАЛНО-ПАРТИЈСКИХ БЛОКОВА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ ПРЕМА ПРОБЛЕМУ СТАТУСА И ОПСТАНКА НАЦИОНАЛНИХ МАЊИНА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ	47
7.1. Локални избори у Босни и Херцеговини – три изборна циклуса	50
7.2. Злоупотреба принципа загарантованих мјеста за припаднике националних мањина.....	56
7.3. Представљање интереса националних мањина	58
8. КОМПАРАТИВНА АНАЛИЗА СТАТУСА И ПРОБЛЕМА НАЦИОНАЛНИХ МАЊИНА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ СА ДРУГИМ ПОДИЈЕЉЕНИМ ДРУШТВИМА У ЕВРОПИ, СЛУЧАЈЕВИ ШВАЈЦАРСКЕ И БЕЛГИЈЕ	60
8.1. Швајцарска.....	60
8.2. Белгија	64

9. ЗАКЉУЧАК	68
10. ЛИТЕРАТУРА	70
БИОГРАФИЈА АУТОРА	74

1. УВОД

Босна и Херцеговина је подијељено друштво конструисано да функционише као институционализована консоцијацијска демократија. Босна и Херцеговина има све елементе институционализоване консоцијације. То су велике коалиције, вето, паритет и аутономија. Међутим, Устав који дефинише елементе консоцијацијске демократије није донесен договором елита подијељеног друштва већ наметањем иностраног фактора. Припадници националних мањина у Босни и Херцеговини су дискриминисани због немогућности остваривања пасивног бирачког права на државном нивоу, а да би била елиминисана та дискриминација неопходно је промијенити Устав и изборно законодавство. О томе говори и пресуда Европског суда за људска права у Стразбуру у предмету „Сејдић и Финци против Босне и Херцеговине“. Босна и Херцеговина је потписница Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода која се примјењује по самом Уставу и има примат над свим осталим домаћим законима. Ускраћивање права припадницима „осталих“, или онима који се не изјашњавају као конститутивни народи, да се кандидују за члана Предсједништва Босне и Херцеговине или делегата у Дому народа Парламентарне скупштине Босне и Херцеговине представља системску уставну дискриминацију. Босна и Херцеговина не сноси никакве посљедице, иако неизвршавање преузетих обавеза повлачи одређене међународне санкције. Политичке партије и елите, као генератори политичке моћи, у великој мјери су одговорни за овакво стање. Уставну дискриминацију националних мањи врше политичке партије захваљујући постојећим уставним рјешењима. Дјеловање странака одвија се на основу етничитета. Националне мањине су уставна категорија којима је својствена улога „посматрача“ политичких процеса у Босни и Херцеговини. Правне и политичке потешкоће статуса националних мањина произилазе из уставних рјешења Дејтонског мировног споразума. Политичка партиципација националних мањина се своди на локални ниво, гдје они купе „мрвице са стола“ за којим сједе конститутивни народи. У покушају рјешавања овог комплексног питања, спровођења пресуде „Сејдић и Финци против Босне и Херцеговине“ имамо супротне ставове политичких партија у зависности од националног предзнака или ентитета из којег долазе. Политичке елите годинама не успијевају постићи договор на нивоу Босне и Херцеговине због тога што свака страна кроз спровођење пресуде види прилику за рјешавање свог политичког циља. Кроз компаративну анализу са другим подијељеним друштвима, Швајцарском и Белгијом, истражићемо сличности политичког уређења и све предности развијених друштава које се евентуално могу „примијенити“ на примјеру Босне и Херцеговине.

2. ФЕНОМЕН ПОДИЈЕЉЕНИХ ДРУШТАВА, КОНСОЦИЈАЦИЈСКЕ ДЕМОКРАТИЈЕ И ПОЛИТИЧКИХ ПАРТИЈА

2.1. Подијељена друштва и њихове карактеристике

Босна и Херцеговина је јединствена држава у свијету по својој сложеној структури, концепту власти и слабој ефикасности. Какво је њено уређење данас? Да ли је то државна заједница, конфедерација, федерација или нешто сасвим друго? Босна и Херцеговина је подијељено друштво по свим могућим параметрима, етничким, религијским, територијалним. Због своје комплексности, многи теоретичари Босну и Херцеговину оцјењују као екстремно подијељено друштво којем није посвећено довољно простора у научним изучавањима.

Босна и Херцеговина је друштво које је оптерећено много чиме, али оно што је дубоко укоријењено су етничке и вјерске подјеле и ратна прошлост. Сваки од три конститутивна народа има своју истину у вези са историјским догађајима, карактером рата и различитом перцепцијом међународног протектората Босне и Херцеговине. Тешко је говорити о заједништву, осјећају припадности држави и колективном идентитету када не постоји консензус у вези са елементарним стварима. Политичке стабилности нема без политичког договора и стабилних институција државе, а у недостатку свега тога илузорно је говорити о економској стабилности која је окосница развоја сваког друштва. У политичким наукама друштво се може окарактерисати као подијељено не само због етничких и културолошких разлика, већ зато што те разлике значајно утичу на политичке интересе и, што је најзначајније, у великој мјери утичу на организовање по националним партијским блоковима. Са многих аспеката Босна и Херцеговина се може окарактерисати као парадигматски случај међународног мира.

С обзиром на то да су демократија и демократичност друштва идеје водиле овог рада, осврнућемо се на основне постулате.

Демократија почива на идеји да народ може да бира своје представнике. Већина држава тврди за себе да је демократска. У политичком систему гдје су угрожена људска права и слободе како појединачна тако и колективна, попут права националних мањина, нема мјеста за демократију. Дакле, демократија гарантује грађанима основна људска права која се морају примјењивати у пракси. Све савремене демократске земље теже економском развоју и просперитету и то је општепознато. Један модел или облик

демократске владавине, који је посебно битан за ово истраживање а карактеристичан за подијељено друштво попут нашег, јесте консоцијацијска демократија.

„У ствари, суштинско питање које је нераскидиво повезано са демократијом је: плурализам, а плурализам је једнак друштвеној подјели. Ако су уставни окосница демократског система, онда су плурализам и политичке подјеле срце демократије; другим рјечима, сва друштва су подијељена у једном или другом степену. Ипак, од завршетка хладног рата број друштава која су класификована као дубоко подијељена нагло је порастао. Термин 'дубоко подијељено друштво' типично описује друштво обиљежено етничким подјелама које су довољно озбиљне да угрозе саму егзистенцију или природу државе. Ако политичке подјеле нису у равнотежи, онда такве подјеле постају централни изазов; или срчани напад на систем. То је посебно случај када су друштвене подјеле, које одговарају етно-културним расколима, политички истакнуте на такав начин да могу угрозити саму егзистенцију демократског система који трпи преврат. Дакле, друштвени расцјепи могу побољшати демократске институције, али и ометати напредак. Како одговорити на њих? У демократији је одговор на неки начин јасан: ако је устав кичма система, онда је одговор за управљање друштвеним подјелама такође у специфичностима уставног дизајна“.¹

2.2. Модел консоцијацијске демократије и подијељена друштва

Мирјана Касаповић, пише да ће „у историји политичких наука као утемељивач новог модела демократије остати записан холандски политолог Арент Лајпхарт, а као пионирско консоцијацијско дјело његова студија 'The Politics of Accommodation: Pluralism and Democracy in the Netherlands'. Лајпхарт је пошао од анализе друштвених претпоставки демократије у Холандији, те је утврдио да холандско друштво дијеле дубоки вјерски и класни расцјепи који су укоријењени у историју земље“.²

Лајпхарт сматра да разлике које чине друштво подијељеним представљају суштину политичког идентитета и темеље политичке мобилизације, те се на тај начин етнокултурална различитост преноси у политичку фрагментацију. Он, такође, сматра

¹ Castaneda Mogollón Efrain: *Constitutional Design for Divided Societies: The Role of the Constitution in Shaping the Democratic Path of Society*, Tilburg University, пдф. стр. 1.

² Касаповић, М. (2005) *Босна и Херцеговина: Подијељено друштво и нестабилна држава*, Политичка култура, Загреб, стр. 31.

да је „сарадња међу елитама одлика консоцијацијске демократије, за коју се везују четири основна принципа“³ о којима ће још бити ријечи.

„Отприлике у исто вријеме и независно од Лајпхарта, њемачки политолог Герхард Ленбрух (њем. Gerhard Lehmbruch) суочио се с готово једнаким проблемима на које је наишао и Лајпхарт. И он је схватио да англоамерички или вестминстерски модел демократије, који је укључивао биполарно страначко такмичење које узрокује смјене на власти двију великих дисциплинованих странака, није био примјерен културно диференцираним континенталним европским друштвима“.⁴

У том контексту Арент Лајпхарт закључује да „успјешно успостављање демократске владе у подијељеним друштвима захтијева два кључна елемента: расподјелу власти и аутономију групе. Расподјела власти означава учешће представника свих значајних представника групе у политичком одлучивању, посебно на нивоу извршне власти; групна аутономија значи да ове групе имају ауторитет да воде властите унутрашње послове, посебно у области образовања и културе. Ове двије карактеристике су примарни атрибути врсте демократског система који се често назива расподјела власти или да користимо технички политичко-научни термин консоцијацијска демократија“.⁵

Дакле, консоцијација је рјешење за дубоко подијељена друштва која имају богату историју етничких сукоба и за државе које имају вишевијековну етничку нетрпељивост. Предуслов постојања консоцијалне демократске власти јесте постојање подијељеног друштва. Циљ је да оваква рјешења помогну државним заједницама које не представљају нације државе да се одрже. Консоцијацијски модел демократије практикује се у подијељеним друштвима и малим државама, а основна карактеристика овог модела је компромис.

Един Хоцић и Ненад Стојановић, аутори дјела „Нови-стари уставни инжењеринг“, сматрају да је консоцијацијски концепт организације власти базиран на адекватној заступљености, у нашем случају паритету доминантних група у јавној и политичкој сфери. Основне одлике консоцијацијског модела су: аутономија група, влада велике коалиције која обухвата све најзначајније сегменте друштва, право колективног вета на кључне и политичке одлуке, те пропорцијалност као принцип за

³ Лајпхарт, Арент *Constitutional design for Divided Society*, пдф. стр 95.

⁴ Касаповић, М. (2005) *Босна и Херцеговина: Подијељено друштво и нестабилна држава*, Политичка култура, Загреб, стр. 38.

⁵ Лајпхарт, Арент *Constitutional design for Divided Society*, пдф. стр 97.

заступљеност свих сегмената у јавној служби и за дефинисање изборног система. Овај модел има релативно дугу традицију у академским круговима“.⁶

До сада су представљене четири традиционалне компоненте консоцијализма – Дејтонски мировни споразум је обликован на основу Лајпхартових принципа. Имајући то на уму не подразумијева се сигурност или стабилност у Босни и Херцеговини. Друго, морају постојати важни услови да кључни елементи функционишу у довољној мјери. Као што је поменуто, кооперативни процеси између сегментних група су неопходна функција и очигледно је да та функција недостаје, што отежава процесе консоцијацијске демократије.

„Држава функционише, али то је као ауто са квадратним гумама“, ријечи су Мирослава Лајчака, бившег високог представника у Босни и Херцеговини, како описује политичку ситуацију у Босни и Херцеговини. Лајчак сматра да дајтонски модел не одражава само комплексност консоцијације, већ је ситуација и знатно замршенија“.⁷

Видимо да је Босна и Херцеговина конструисана да функционише као институционализована консоцијацијска демократија, али она још није испунила све услове. Дакле, велика коалиција представља трочлано Предсједиштво Босне и Херцеговине, ентитети су пропорционално заступљени у оба дома Парламентарне скупштине Босне и Херцеговине, а представници народа имају вето. Ентитетски вето у Представничком дому Парламентарне скупштине Босне и Херцеговине и етнички вето у Дому народа Парламентарне скупштине Босне и Херцеговине.

„Дејтонски мировни споразум 1995. године дефинитивно је озаконоио политику територијализације и институционализације националних сегмената, те су они добили своја конституционална географска и политичка упоришта: српски блок у Републици Српској, а бошњачки и хрватски блок у Федерацији“.⁸

Мирјана Касаповић у свом дјелу „Босна и Херцеговина подијељено друштво и нестабилна држава“ говори о генези проблема босанскохерцеговачких подјела са друштвено-историјског аспекта. Дио простора посвећује и политичким елитама које у посљератном периоду обликују јавне политике. Касаповићева доказује да је Босна и

⁶ Хоџић, Е., Стојановић, Н. (2011) *Нови-стари уставни инжењеринг*, Аналитика – Центар за друштвена истраживања, Сарајево, стр. 16.

⁷ Коњхоџић, Н. (2016) *State Building and Democracy in Divided Societies: The case of Bosnia and Herzegovina*, Lund University Department of Sociology BIDS, стр. 1.

⁸ Касаповић, М. (2005) *Босна и Херцеговина: подијељено друштво и нестабилна држава*, Политичка култура, Загреб, стр. 133.

Херцеговина подијељено друштво у којем не постоји политички договор у вези са темељним основама политичког система. Кроз политичку теорију и компаративну анализу са другим сличним друштвима, она нам нуди потенцијално рјешење, представљањем за нас недовољно истраженог и познатог модела.

2.3. Политичке партије у подијељеним друштвима

Познато је да политичке партије окупљају људе са истом или сличном политичком идеологијом, међутим, у подијељеном друштву, као што је ово наше, дјеловање политичких партија одвија се на основу етницитета. Већина странака је оријентисана на један од три конститутивна народа. Политичке партије у Босни и Херцеговини су груписане у национално-партијске блокове и главни су креатори свих политичких и друштвених процеса. Ако је друштво подијељено, подијељена је и власт по логици ствари, а политичке партије се групишу по националном предзнаку. Политичке партије у подијељеним друштвима су етничке партије, што значи да се приликом гласања гласачи руководе етничким идентитетом. Политички лидери користе национализам за политичку мобилизацију као инструмент за остваривање политичких циљева. Национализам и религија су најчешће карактеристике дубоко подијељених друштава, али су и најмоћније политичке снаге. Не би требало заборавити да је лингвистичка подјела, односно језик, основни елемент етницитета и национализма. Политичка мобилизација се дешава стварањем националних политичких партија, изборном побједом и институционализацијом политичког представљања.

Босна и Херцеговина има институционалне и уставне карактеристике консоцијацијског модела, али се тешко постиже договор између политичких елита и то је проблем. Бројни критичари као највећи недостатак овог модела наводе доминацију национално-партијских елита и недостатак политичке одговорности.

Од формирања Босне и Херцеговине, каква је она данас подијељена по свим основама, водеће националне партије су Српска демократска странка, Хрватска демократска заједница и Странка демократске акције. Развојем политичког дијалога у Босни и Херцеговини долази до омасовљавања политичких партија које, без обзира на политички дискурс, углавном функционишу по националној матрици. Многи ће се сложити са констатацијом да је ово страначко вријеме и да су странке интересна

удружења. Грађанин као појединац сам не може ништа да направи без странке у политичком смислу због тога што се странке воде властитим интересима. Дакле, као члан одређене политичке опције појединац мора заступати страначке интересе који су на првом мјесту. Посебно ако се ради о припаднику националне мањине, који да би остварио право учешћа у политичком животу мора да се води програмима и интересима политичке партије за коју се определијелио. Политичка култура је на ниском нивоу због непостојања дијалога између грађана и политичких странака у вези са заједничким интересима.

Грађани у Босни и Херцеговини су летаргични и све мање заинтересовани да се активно укључе у рјешавање конкретних питања битних за заједницу и друштво, јер сматрају да не могу ништа да промијене. Дистинкцију између идеологија политичких партија тешко је уочити, махом све подсјећају једна на другу, што вјероватно за посљедицу и има политичку апстиненцију. Може се рећи да у Босни и Херцеговини постоји антагонизам између народа који у њој живе, односно историјско наслеђе неслагања. Ове околности и те како се користе у политичке сврхе. Показало се да је продуктивније подстицање нетрпељивости између доминантних нација умјесто истицања разлика као богатства овог друштва. Национални идентитет и националне политичке партије су матрица по којој функционише Босна и Херцеговина.

Наравно, Босна и Херцеговина није једино подијељено друштво, бројни су примјери оваквих друштава широм свијета. Кроз овај рад, највише ћемо се бавити примјерима Швајцарске и Белгије, са којима постоје одређене сличности.

Политичке партије су огледало дешавања у друштву. Дјеловање политичких партија одвија се на основу етничитета и у Белгији. Ту имамо случај подијељености двије језичке заједнице, што се манифестује кроз фламанске и валонске партије које тешко постижу договор. Белгија је данас политички центар Европске уније, има три региона и сваки од њих има свој језик, а по свом уређењу је насљедна уставна монархија. Без обзира на њену међународну позицију, велике културолошке разлике између Фламанаца и Валонаца, као два највећа народа, узрок су свих проблема и криза у том друштву.

На примјерима Босне и Херцеговине и Белгије видимо да су мјеста у државним парламентарима резервисана за политичке партије које представљају „главне“ етничке групе. У етнички подијељеним друштвима питање етничке припадности се претвара у прворазредно политичко питање, што се директно рефлектује на политичке партије.

У контексту политичких партија Владе Симовић, аутор дјела „Босна и Херцеговина и Белгија, националне подјеле партисјки картели“, сматра да је „њихова улога још снажнија у плуралним друштвима у којима се партије формирају око најважнијих линија подјела. Раније смо навели да је у Босни и Херцеговини и Белгији ријеч о националном сегментирању. У оваквим друштвима партије су својеврсни национални покрети, а њихове вође национални лидери. Од њихових међуодноса, али и од политичке културе становништва које представљају, зависи карактер партијског и модел политичког система“.⁹

⁹ Симовић, В. (2017) *Босна и Херцеговина и Белгија, националне подјеле и партијски картели*, *Политика* vol. 7, бр. 13, стр. 119.

3. ФЕНОМЕН НАЦИОНАЛНИХ МАЊИНА

Поред термина остали, у законодавству и свакодневном говору користи се термин националне мањине. Познато је да се појмом националних мањина бави међународно јавно право, али ни право не познаје јединствену дефиницију мањина. Бројни покушаји да се то промијени остали су безуспјешни, јер није установљена дефиниција мањина која би била свеобухватна и прихватљива за све. Без обзира на обимну литературу из ове области, имамо неколико прихватљивих дефиниција које су у употреби. Најцитиранија је дефиниција италијанског професора Франческа Капотортија, који описује (националну) „мањину као групу:

- бројчано инфериорну остатку становништва државе,
- у недоминантној позицији,
- чији чланови – као држављани државе – имају етничке, религиозне или лингвистичке карактеристике које се разликују од остатка популације,
- показују, макар имплицитно, осјећај солидарности усмјерен према очувању своје културе, традиције, религије или језика“.¹⁰

При остваривању мањинских права до изражаја долази колективни карактер. „Ваља подсјетити да су 'посебна' права националних мањина, односно њихових припадника, развијена, прије свега, ради осигуравања равноправности и једнакости за припаднике мањинских заједница који су у неком окружењу, због различитих објективних околности, стављени у мање повољан положај. Основна намјена им је да појединцима омогуће равноправно остваривање свих права, што им гарантује устав и законодавство, што би требало осигурати тако да се свим појединцима омогући равноправан полазни положај“.¹¹

Кроз историју људска права су имала свој развојни пут. Прва су била индивидуална, грађанска права. Затим културна и социјална права и као најразвијенија јављају се колективна права, међу које спадају и мањинска права.

Управо непостојање ваљане дефиниције националних мањина, оставља довољно мјеста државама да у складу са властитим потребама одређују ко „може бити“ припадник мањине. Имамо и државе које као изговор за непризнање мањинских група и њихових права користе тај празан простор. Припадност мањини могуће је одредити

¹⁰ *Мањине за мањине: Minorities for minorities* (2010), Центар за мировне студије, Загреб, стр. 11.

¹¹ *Мањине и Еуропске интеграције Програм Еуропске уније* (2002), Промицање демократије и људских права – CARDS, стр. 16.

на основу субјективних околности (васпитање) и објективних (постојање предака), укључујући поистовјеђивање са групом, затим националне, етничке и вјерске елементе, који су им својствени а разликују их од остатка становништва. Национална мањина подразумијева групу становника једне државе која се на основу културолошких карактеристика и националне припадности разликује од већине становништва државе. Најчешће је то дио једног народа који је већински у некој другој држави. Док је етничка мањина дио народа који ни у једној држави није већински, односно народ који нема своју матичну државу.

3.1. Историјат националних мањина

Националне мањине „посљедично настају као скуп бројних историјских околности и друштвено-политичких догађаја. У 18. и 19. вијеку настају модерне европске државе. Темелје се на дуготрајној територијалној и културној традицији. Те етничке везаности већине становништва се у бити практично дефинишу као настављач етноса. Углавном, појава националних мањина је уско повезана с настанком и развојем концепције једна нација – једна држава, која се из Европе у различитим облицима и уз различита прилагођавања проширила на цијели свијет“.¹²

Хронолошки посматрано развој и процес заштите националних мањина дијели се на три периода:

- „од Вестфалских мировних споразума (1648) до Првог свјетског рата,
- Од Првог свјетског рата до Другог свјетског рата,
- Након Другог свјетског рата, с посебном подфазом након 1989. године“.¹³

Смиља Аврамов, истиче да се „концепт мањина везује за Версајску мировну конференцију из 1919. године, када је Друштво народа направило прве покушаје да се заштите права 'расних', 'религијских' и 'језичких' мањина. Друштво народа први пут установљава један релативно цјеловит систем заштите мањина, мада није поближе појмовно одредило нити дефинисало мањину. Негативна страна овог система била је у чињеници да он није обухватио све државе, него само неке од побијеђених и новонасталих, односно проширених држава. Друштво народа изграђује истовремено

¹² Приручник: *Све о националним мањинама у БиХ*, Програм Европске уније ЕИДХР за Босну и Херцеговину, стр. 9.

¹³ *Мањине за мањине – Minorities for minorities* (2010), Центар за мировне студије Загреб, стр. 16.

механизме за испитивање повреда мањинских права. Историјски посматрано, био је то највиши домет који је постигнут на плану заштите мањина“.¹⁴

Људска права су комплексна питања и тичу се цијелог свијета. Као последица непоштовања мањинских права јавља се дискриминација. У погледу остваривања права националних мањина, европске земље немају дефинисану „мањинску политику“ и она се разликује од државе до државе, у зависности од њихових претензија према мањинским групама.

„У првој групи су државе које заступају уставни принцип јединствене нације и не признају својим грађанима никакво друго етничко поријекло осим припадања јединственој нацији, примјер за то је Француска. У другој групи су државе које своје етничке заједнице не дијеле на већинске и мањинске, те и оне, стога, немају категорију националних мањина. Ове државе немају категорију националне мањине, већ грађане који говоре различитим језицима, на примјер Швајцарска и Белгија. Трећу групу држава чине оне које познају појам већинског народа и категорију националне мањине. У ову групу се по правилу убрајају све државе у транзицији, али и поједине западноевропске државе, на примјер Аустрија“.¹⁵

Имамо три начина настанка националних мањина на Балкану:

а) „аутономне мањине које већ одавно живе на одређеним подручјима; на Балкану тако постоје Власи – сточарски народ, остатак романизованог становништва;

б) миграције становништва – многе мањине су настале присилним пресељењем или мање или више добровољном миграцијом из вјерских, политичких и економских разлога; на подручју југоисточне Европе далеко највећи број мањина је настао из тих разлога, највише због турских освајања у средњем вијеку;

ц) „нове“ аутохтоне мањине – у вријеме оживљавања етноса последњих деценија долази до специфичног облика стварања појединих етничких група; у ту групу могли бисмо сврстати припаднике бошњачког народа у Хрватској“.¹⁶

¹⁴ Аврамов, С. (2011) *Међународно јавно право*, Академија за дипломатију и безбедност, Београд, стр. 383.

¹⁵ *Мањине и европске интеграције* (2002), Програм Европске уније, Промицање демократије и људских права – CARDS, стр. 32.

¹⁶ Приручник: *Све о националним мањинама у БиХ*, Програм Европске уније ЕИДХР за Босну и Херцеговину, стр. 9.

3.2. Националне мањине на простору Босне и Херцеговине

У Босни и Херцеговини данас живи 17 признатих националних мањина, па тако штити положај и равноправност њихових припадник: Албанаца, Црногораца, Чеха, Италијана, Јевреја, Мађара, Македонаца, Нијемаца, Пољака, Рома, Румуна, Руса, Русина, Словака, Словенаца, Турака и Украјинаца. Подаци о доласку страног становништва на простор Босне и Херцеговине недовољно су истражени уз мањкавост стручне литературе.

О томе пишу Љубиша Прерадовић, Милијана Окиљ, Мирослав Малиновић и Гордана Прерадовић, група аутора дјела „Вјерски објекти националних мањина у Републици Српској“, потврђујући да „знатно досељавање националних мањина на наше просторе почиње систематском колонизацијом која је услиједила након аустоугарске окупације Босне и Херцеговине 1878. године. Иако су све окупационе власти које су се вијековима смјењивале у Босни и Херцеговини оставиле неизбрисиве трагове са посљедицама по живот будућих генерација, вјероватно је Аустроугарска монархија дјеловала с највећим бројем потеза концентрисаних у свега четири деценије присуства. Један од најпроминентнијих процеса који је представљен након завршетка окупације, а најављен је још и за вријеме отоманске власти, јесте колонизација“.¹⁷

Додајући да су „у оквирима званичне колонизације, са свим припадајућим погодностима, основане њемачке колоније Брањево, Дубрава, Дугопоље, Глоговац, Кадар, Уларице, Просара, Шибовска, Врановац, Врбашка-Требовљани и Врбовац, италијанске Маховљани и Штивор, моравске и чешке колоније Босански Кобаши, Нова Вес, Мађино Брдо, мађарске, словачке и украјинске Лишња и Хрваћани, те пољске Челиновац, Доњи Бакинци, Миљевачка Козара, Горњи Бакинци, Дубрава, Нови Мартинац, Раковац, Гумјера, Кокорски Луг, Смртићи-Палачковци, Кунова и Грабашница, те холандске колоније, такође“.¹⁸

У том периоду главни разлози доласка страног становништва у Босну и Херцеговину били су првенствено добри услови насељавања и запослења и плодна земља. Многи досељеници су ове погодности видјели као добру прилику за бијег од тешких услова живота, сиромаштва и кренули „трбухом за крухом“. С обзиром на то да

¹⁷ Прерадовић, Љ., Окиљ, М., Малиновић, М., Прерадовић, Г. (2017) *Вјерски објекти националних мањина у Републици Српској*, Народна и универзитетска библиотека Републике Српске, Бања Лука, стр. 12.

¹⁸ *Ибид*, стр. 20.

су долазили из различитих крајева Аустроугарске монархије, таква је била и њихова вјерска припадност. Између осталог, са собом су донијели нова знања, напредне методе у пољопривреди и развијену аграрну културу.

Јан Бујак, аутор серије књига „Галицијани и Срби“ указује да је „аустријска влада гарантовала грађанску равноправност, а колонистима или њиховим законским насљедницима признавала право власништва над земљом након њиховог десетогодишњег закупа и испуњавања свих услова. Обећавали су им зрно за сјетву и бескаматне зајмове за куповину животиња. Прве три године колонисти ће бити ослобођен свих давања, а од четврте ће плаћати накнаду за најам земље у годишњем износу од једне круне за хектар, те постојеће општинске порезе“.¹⁹

„У вријеме припрема за другу фазу колонизације, заједнички министар финансија у Босни и Херцеговини Бењамин Калај је у вези са насељавањем бањалучког, градишког и костајничког котара говорио о национално-политичким мотивима процеса колонизације и истицао да насељавање Босне и Херцеговине има привредне и политичке циљеве и то мијешањем сеоског становништва са другим елементима чиме би се разбијао сваки покрет становништва нелојалног Аустроугарској. Насеобине колониста су биле неједнако подијељене по Босни и Херцеговини, а стваране су у крајевима са компактним масама српског становништва“.²⁰

Јашек Лис, аутор приказа „Из Босне у Пољску“, сматра да је „насељавање странаца међу аутохтоним становништом у Босни и Херцеговини било дио политичког пројекта и о томе постоје бројни извори. Необориви доказ истинитости тезе о политичким разлозима колонизације јест документ који се налази у Државном архиву у Сарајеву. То су упутства која је Калај власторучно потписао, а у којима су откривени разлози због којих се одлучио за колонизацију. Из њих можемо сазнати да је насељавање страних католичких колониста имало циљ не само разбијање српског јединства, већ и повећање броја римокатолика, у односу на број православаца“.²¹

Свака мањинска заједница у Босни и Херцеговини, од њих укупно 17, има своје специфичности и препознатљива је по нечему. Посебно занимљив пут у Босни и

¹⁹ Бујак, Ј. (2015) *Галицијани Средња Европа*, Загреб, стр. 30.

²⁰ Прерадовић, Љ., Окиљ, М., Малиновић, М., Прерадовић, Г. (2017) *Вјерски објекти националних мањина у Републици Српској*, Народна и универзитетска библиотека Републике Српске, Бања Лука, стр. 14.

²¹ Јашек Лис, Т. (2016) *Из Босни у Пољску*, приказ изворних докумената на тему реемиграције Пољака из Босне и Херцеговине након Другог свјетског рата, Болослављец, стр. 23.

Херцеговини имали су Пољаци са својом националном културом и идентитетом. У вријеме Аустроугарске, Пољаци су дошли из сиромашне Галиције и махом су то били вриједни земљорадници са напредним знањем и вјештинама у односу на домаће становништво. Пољацима није било лако у смислу да су посматрани и третирани као странци, али су односи са локалним становништвом ипак били коректни. Због њихове бројности у Другом свјетском рату имали су значајну улогу у побједи партизана и о томе говоре бројни историјски извори. Ипак, догађај који је трајно обиљежио односе двије земље и дубоко се урезао у памћење великог броја Пољака јесте њихов повратак из Босне и Херцеговине у Пољску 1946. године, односно реемиграција.

„Спорно питање представља број људи који је дошао из Југославије у Пољску у више од 30 транспорта од марта 1946. године до септембра 1947. године. У статистикама које су нам на располагању најчешће се појављују бројке од око 15.000 и од око 18.000“.²²

То је био јединствен случај масовног пресељења једне етнички мањинске заједнице из Босне и Херцеговине и Југославије. Живот су наставили у Доњој Шлезији – Болославјец, простора са којег су протјерани Нијемци после рата. Можемо рећи да данас постоје добри привредни, културни и политички односи на релацији Бања Лука – Болославјец, сарадња удружења и амбасада, бројне посјете и обиљежавање важних датума. Пријатељски односи произилазе из историјских околности, нераскидивих веза и великој љубави „нешто старијих генерација“ Пољака према Босни.

Националне мањине су свакако дале свој допринос у развоју босанскохерцеговачког друштва, можда највише у културолошком смислу, као и на пољу инфраструктуре и индустријског развоја.

3.3. Бројност националних мањина у Босни и Херцеговини

Према попису становништва из 1991. године, „у Босни и Херцеговини је живјело укупно 4.377.033 становника. Од тога у категорију осталих је спадало 104.439

²² *Ибид*, стр. 45.

становника. Овај број је обухватао припаднике 17 националних мањина, остале, неизјашњене, регионалну припадност и непознато“.²³

Према подацима Републичког завода за статистику Републике Српске а на основу резултата пописа становништва из 2013. године: „Република Српска има укупно 1.170.342 становника. Категорија осталих броји 14.641 становника и обухвата националне мањине и остале“.²⁴

„Такође, према попису из 2013. године Федерација Босне и Херцеговине има укупно 2.219.220 становника. Од тога у категорију осталих спада 79.838 становника, овај број обухвата националне мањине и остале“.²⁵

„По посљедњем попису из 2013. године Брчко дистрикт има укупно 83.516 становника, у категорију осталих спада 1.377 становника, број обухвата националне мањине и 'остале'“.²⁶

²³ *Зборник радова Националне мањине у Републици Српској* (2011), Министарство трговине и туризма у Влади Републике Српске, АИС Бања Лука, Савез националних мањина Републике Српске, стр. 20.

²⁴ Републички завод за статистику Републике Српске, Резултати пописа 2013 градови, општине, насељена мјеста пдф. стр. 159. http://www2.rzs.rs.ba/static/uploads/bilteni/popis/gradovi_opstine_naseljena_mjesta/Rezultati_Popisa_2013_Gradovi_Opstine_Naseljena_Mjesta_WEB.pdf (приступљено 2.2.2019.)

²⁵ Федерални завод за статистику, коначни резултати Пописа 2013 (књига 2) <http://fzs.ba/index.php/popis- stanovnistva/popis-stanovnistva-2013/konacni-rezultati-popisa-2013/> (приступљено 3.2.2019.)

²⁶ Агенција за статистику Босне и Херцеговине пдф. презентација стр.24. http://www.popis.gov.ba/popis2013/doc/Knjiga2/K2_S_E.pdf (приступљено 3.2.2019.)

4. АНАЛИЗА ИНСТИТУЦИОНАЛНОГ СТАТУСА НАЦИОНАЛНИХ МАЊИНА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ

Послије међународног нивоа, долази државни ниво као други степен заштите права националних мањина. У Босни и Херцеговини положај мањина регулише се Уставом и законима, који испуњавају међународне захтјеве и стандарде. Правна регулатива дефинисана је највишим правним актом, Уставом Босне и Херцеговине, те на ентитетским нивоима Уставом Републике Српске и Уставом Федерације Босне и Херцеговине. Одмах потом слиједе закони о заштити припадника националних мањина на државном нивоу, ентитетским нивоима, нивоу кантона и Закон о забрани дискриминације на државном нивоу.

4.1. Устав Босне и Херцеговине

Проблем дефинисања статуса националних мањина видљив је већ у преамбули Устава Босне и Херцеговине, који је Анекс IV Дејтонског мировног споразума из 1995. године, гдје се истиче да Бошњаци, Хрвати и Срби као конститутивни народи (у заједници с „осталима“) утврђују Устав. И једни и други су носиоци суверенитета. Међутим, баш зато што су и конститутивни народи и остали држављани носиоци суверенитета спорна је чињеница зашто немају једнакоправност у пасивном бирачком праву за избор чланова Предсједништва Босне и Херцеговине. Дакле, сви њени држављани немају једнака институционална права. Према Уставу, Босна и Херцеговина и оба ентитета обезбиједиће свим грађанима највиши ниво међународно признатих људских права и слобода.

Значај Европске конвенције о заштити људских права, која је поставила стандарде у области заштите људских права, видљив је у Уставу. „У члану II наводи се да се права и слободе предвиђени у Европској конвенцији за заштиту људских права и основних слобода и њеним протоколима директно примјењују и имају приоритет над свим осталим законима“.²⁷

„Став 4. истог члана посвећен је недискриминацији и прописује да ће 'уживање права и слобода које предвиђају овај члан или међународни споразуми набројани у

²⁷ Устав Босне и Херцеговине, Министарство спољних послова Босне и Херцеговине, Људска права и основне слободе http://www.mvr.gov.ba/dobro_dosli_u_bih/drzavno_uredjenje_ustav_bih/?id=261 (преузето 21.1.2019.)

Анексу I овог устава бити обезбијеђени за сва лица у Босни и Херцеговини без дискриминације по било којем основу, као што су пол, раса, језик, вјерска, политичка и друга увјерења, национално и социјално поријекло, припадност националној мањини, имовина, рођење и други статуси“.²⁸

У члановима IV и V Устава Босне и Херцеговине, који се односе на Дом народа Босне и Херцеговине и Предсједништво Босне и Херцеговине, уочљива је дискриминација оних који припадају „осталима“. „Парламентарна скупштина Босне и Херцеговине има два дома: Дом народа и Представнички дом. Дом народа се састоји од 15 делегата, од којих су двије трећине из Федерације (укључујући пет Хрвата и пет Бошњака) и једна трећина из Републике Српске (пет Срба). Номиноване хрватске, односно бошњачке делегате из Федерације бирају хрватски, односно бошњачки делегати у Дому народа Федерације. Делегате из Републике Српске бира Народна скупштина Републике Српске.“²⁹ Из наведеног видимо да је Уставом Босне и Херцеговине онемогућено пасивно бирачко право националним мањинама за избор делегата у Дом народа државног парламента. С обзиром на то да је основна функција Дома народа, као горњег дома Парламентарне скупштине Босне и Херцеговине, заштита виталног националног интереса, веома је битна улога делегата и њихово организовање у клубове, којим, према Уставу, припадају само конститутивни народи. Вето је битан инструмент заштите колективних права. Националне мањине су ускраћене за ту политичко-системску могућност. Поставља се питање ко штити интересе националних мањина на државном нивоу.

Из цитата члана VII Устава, који гласи: „Предсједништво Босне и Херцеговине се састоји од три члана: једног Бошњака и једног Хрвата, који се сваки бирају непосредно са територије Федерације, и једног Србина, који се бира из Републике Српске“, видљива је дискриминација свих особа које не припадају конститутивним народима због немогућности кандидовања за члана Предсједништва Босне и Херцеговине. Да би се елиминисала та дискриминација неопходно је промијенити Устав. Пресудом Европског суда за људска права у предмету „Сејдић и Финци против Босне и Херцеговине“ 2009. године, Босни и Херцеговини је наложено да промијени

²⁸ Тематска сједница Одбора за представке, приједлоге и друштвени надзор (2009), Међународни дан људских права, Народна скупштина Републике Српске, Бања Лука, стр. 15.

²⁹ Устав Босне и Херцеговине, Министарство спољних послова Босне и Херцеговине, Људска права и основне слободе http://www.mvp.gov.ba/dobro_dosli_u_bih/drzavno_uredjenje/ustav_bih/?id=261 (преузето 21.1.2019.)

Устав и изборно законодавство да би националним мањинама било омогућено кандидовање на поменуте позиције.

Анекс 1 Устава обухвата додатне споразуме који су директно уткани у правни систем. Међу њима је и један битан документ о заштити права националних мањина, а то је Оквирна конвенција за заштиту националних мањина (1994.)

4.2. Изборни закон Босне и Херцеговине

Уставна рјешења статуса националних мањина за посљедицу имају дискриминацију у Изборном закону Босне и Херцеговине, по којем припадници националних мањина не могу бити бирани на општим изборима за члана Предсједништва Босне и Херцеговине и Дом народа Парламентарне скупштине Босне и Херцеговине. Поглавље 8 Изборног закона Босне и Херцеговине говори управо о Предсједништву Босне и Херцеговине.

„Чланове Предсједништва Босне и Херцеговине, који се непосредно бирају са територије Федерације Босне и Херцеговине, једног Бошњака и једног Хрвата, бирају бирачи регистровани да гласају у Федерацији Босне и Херцеговине. Бирач регистрован да гласа у Федерацији може гласати или за Бошњака или за Хрвата, али не за оба. Изабран је бошњачки и хрватски кандидат који добије највећи број гласова међу кандидатима из истог конститутивног народа. Односно, члана Предсједништва Босне и Херцеговине, који се непосредно бира са територије Републике Српске, једног Србина, бирају бирачи регистровани да гласају у Републици Српској“.³⁰

Исти случај је и у Дому народа Парламентарне скупштине Босне и Херцеговине, гдје делегати могу бити бирани само из реда конститутивних народа. „Бошњачке, односно хрватске делегате у Дом народа Парламентарне скупштине из Федерације Босне и Херцеговине бира бошњачки, односно хрватски Клуб делегата у Дому народа Парламента Федерације Босне и Херцеговине. Делегати из реда бошњачког и хрватског народа у Дому народа Парламента Федерације Босне и Херцеговине бирају из свог конститутивног народа. Делегати из реда српског народа и из реда „осталих“ у Дому народа Парламента Федерације Босне и Херцеговине не

³⁰Изборни закон Босне и Херцеговине, пречишћени текст пдф. стр.55
file:///C:/Downloads/Nesluzbeni%20precisceni%20tekst%20-%20Izborni%20zakon%20BiH%20-%20S.pdf
(преузето 16.12.2018.)

учествују у поступку избора бошњачких, односно хрватских делегата за Дом народа Парламентарне скупштине Босне и Херцеговине из Федерације Босне и Херцеговине. Делегате у Дом народа Парламентарне скупштине Босне и Херцеговине из Републике Српске бира Народна скупштина Републике Српске (пет Срба)³¹.

Одлуком Централне изборне комисије, а на основу измјена Изборног закона из 2008. године, припадницима националних мањина омогућено је право на политичко учествовање на локалним изборима 2008. године. Право на заступљеност припадника националних мањина у скупштинама градова сразмјерно је проценту њиховог учешћа у становништву према попису, на начин који је прописан чланом 13.14 Изборног закона Босне и Херцеговине.

Припадницима свих националних мањина који у укупном броју становништва општине учествују до три одсто становништва гарантује се најмање једно мјесто у скупштини града.

4.3. Закон о заштити права припадника националних мањина Босне и Херцеговине

Парламентарна скупштина Босне и Херцеговине усвојила је 2003. године Закон о заштити права припадника националних мањина и то је најзначајнији документ у домаћем законодавству који се односи на заштиту, односно постојање и остваривање права националних мањина.

Босна и Херцеговина, према овом закону, је дужна да штити положај, равноправност и права 17 националних мањина. Националне мањине су дефинисане као „дио становништва, држављана Босне и Херцеговине који не припадају ниједном од три конститутивна народа, а сачињавају је људи истог или сличног етничког поријекла, исте или сличне традиције, обичаја, вјеровања, језика, културе и духовности и блиске или сродне историјске прошлости и других карактеристика“.

Босна и Херцеговина признаје и штити право сваком припаднику националне мањине да употребљава свој језик слободно и без ометања, приватно и јавно, усмено и

³¹ *Ибид*, стр. 55.

писмено. Такође се подразумијева право употребе имена и презимена на језику мањине и као такво да буде у јавној употреби.

„Закон о заштити права припадника националних мањина је моћно средство и снажно оружје у рукама националних мањина и у великој мјери од њих, од њихових представника, невладиних организација, удружења и установа зависи не само садржај и квалитет спровођења овог закона, него и судбина националних мањина, њихова права и слободе, као и равноправност у односу на друге грађане Босне и Херцеговине“.³²

„У градовима, општинама и мјесним заједницама (или насељеним мјестима) у којима припадници националне мањине чине апсолутну или релативну већину становништва, органи власти осигураће употребу језика мањине између тих припадника и органа власти: да натписи институција буду исписани на језику мањине, те да локални називи, имена улица и других топографских ознака намијењених јавности буду исписани и истакнути и на језику мањине која то захтијева“.³³

Босна и Херцеговина се обавезала да општине, градови и кантони морају у својим буџетима да обезбиједе средства ради остваривања права националних мањина. У Закону се, између осталог, наговјештава да ће Парламентарна скупштина Босне и Херцеговине основати Вијеће националних мањина Босне и Херцеговине као посебно савјетодавно тијело.

Законом о заштити права припадника националних мањина Босне и Херцеговине препознато је 17 националних мањина, које се у Уставу Босне и Херцеговине зову „остали“. Одредница „остали“ није јасна и недефинише прецизно шта се подразумијева под овом категоријом. Такође, евидентан је проблем неусклађености Устава и Закона Босне и Херцеговине у самом називу. „Остали“ и националне мањине би требало да буду исто, потребно је уклонити разлику у називу и изједначити их у правним документима.

³² Закон о заштити права припадника националних мањина (2004), Министарство за људска права и избјеглице Босне и Херцеговине, Сарајево, стр. 25.

³³ Закон о заштити права припадника националних мањина, *Службени гласник Босне и Херцеговине*, број 12 од 6 маја 2003, 76/05, 93/08, члан 12.

4.4. Закон о забрани дискриминације Босне и Херцеговине

Парламентарна скупштина Босне и Херцеговине усвојила је 2009. године још један значајан документ за мањине – Закон о забрани дискриминације. Закон представља општи оквир за заштиту људских права и обухвата све облике дискриминације од запослења, социјалне заштите, јавних услуга, а исто тако забрањује и сваки облик дискриминације на националној, етничкој, језичкој основи према припадницима националних мањина у оба ентитета и Брчко дистрикту. Институција омбудсмана наводи се као надлежна за заштиту од дискриминације. У члану II овог закона прецизирано је шта се подразумева под дискриминацијом: „Дискриминацијом ће се сматрати свако различито поступање, укључујући свако искључивање, ограничавање или давање предности утемељено на стварним или претпостављеним основама према било којем лицу или групи лица на основу њихове расе, боје коже, језика, вјере, етничке припадности, националног или социјалног поријекла, везе с националном мањином, политичког или другог увјерења, имовног стања, чланства у синдикату или другом удружењу, образовања, друштвеног положаја и пола, полног изражавања или оријентације, као и свака друга околност која има за сврху или посљедицу да било којем лицу онемогући или угрожава признавање, уживање или остваривање на равноправној основи права и слобода у свим областима јавног живота“. Даље се наводи да се „забрана дискриминације примјењује на све јавне органе, као и на сва физичка или правна лица, како у јавном, тако и приватном сектору, у свим областима а нарочито код запослења, чланства у професионалним организацијама, код образовања, обуке, становања, здравства, социјалне заштите, добара и услуга намијењених јавности и јавним мјестима, те обављања привредних активности и јавних услуга“.³⁴

4.5. Вијеће националних мањина Босне и Херцеговине

Вијеће националних мањина је савјетодавно тијело Парламентарне скупштине Босне и Херцеговине које има улогу да даје савјете, мишљења и пријелог Парламентарној скупштини Босне и Херцеговине у вези са питањима права, положаја и интереса националних мањина. „Парламентарна скупштина Босне и Херцеговине

³⁴ Закон о забрани дискриминације Босне и Херцеговине, неслужбена пречишћена верзија, стр.3. <https://www.osce.org/sr/mission-to-bosnia-and-herzegovina/378880?download=true> (преузето 16.12.2018.)

одлуком именује чланове Вијећа, на приједлог Заједничке комисије за људска права, права дјетета, младе, имиграцију, избјеглице, азил и етику Парламентарне скупштине Босне и Херцеговине, која је у фази избора кандидата дужна савјетовати се о националним мањинама с удружењима националних мањина или другим невладиним организацијама“.³⁵ „Парламентарна скупштина Босне и Херцеговине одлуку о оснивању Вијећа националних мањина донијела је 13. априла 2006. године, а одлука о именовању чланова Вијећа националних мањина при Парламентарној скупштини донесена је 31. јануара 2008. године“.³⁶

Државне, ентитетске и међународне институције које би требало да воде рачуна о остваривању права националних мањина у Босни и Херцеговини су: Министарство правде Босне и Херцеговине, Министарство за људска права и избјеглице Босне и Херцеговине, Комисија за људска права при Уставном суду Босне и Херцеговине, Институција омбудсмена за људска права Босне и Херцеговине, Вијеће националних мањина Босне и Херцеговине, Министарство правде Федерације Босне и Херцеговине, Министарство рада и социјалне политике Федерације Босне и Херцеговине, Министарство образовања и науке Федерације Босне и Херцеговине, Вијеће националних мањина Федерације Босне и Херцеговине, Министарство правде Републике Српске, Министарство просвјете и културе Републике Српске, Министарство управе и локалне самоуправе Републике Српске, Савјет националних мањина Републике Српске, Савез националних мањина Републике Српске, ОХР – Канцеларија високог представника, ОСЦЕ – Организација за безбједност и сарадњу у Европи, Делегација Европске уније у Босни и Херцеговини, Савјет Европе у Босни и Херцеговини.

4.6. Остваривање права националних мањина у ентитетима – Република Српска

Националне мањине своја права најчешће остварују кроз удружења националних мањина и институције на нивоу ентитета, а права су уређена одређеним законским рјешењима.

³⁵ Парламентарна скупштина Босне и Херцеговине, Вијеће националних мањина Босне и Херцеговине, надлежности <https://www.parlament.ba/committee/read/36> (преузето 17.1.2019.)

³⁶ *Мањине за мањине: Minorities for minoritiec (2010)*, Центар за мировне студије, Загреб, стр. 125.

Народна скупштина Републике Српске је усвојила Закон о заштити права припадника националних мањина Републике Српске 2004. године. Овај закон, поред тога што гарантује иста права националних мањина као и државни закон, садржи и одређене одредбе значајне за националне мањине које живе на територији Републике Српске. „Национална мањина, у смислу овог закона, је дио становништва-држављана Босне и Херцеговине и Републике Српске који не припадају ниједном од конститутивних народа, а сачињавају је грађани истог или сличног етничког поријекла, исте или сличне традиције, обичаја, вјеровања, језика, културе и духовности и блиске или сродне историјске прошлости и других карактеристика“.³⁷

„Вијеће народа Републике Српске врши законодавну власт у циљу заштите виталних националних интереса конститутивних народа, али не учествује директно у поступку доношења закона, прописа и других аката са Народном скупштином Републике Српске. Вијеће народа врши контролу изгласаних закона, прописа и аката у Народној скупштини Републике Српске у циљу утврђивања да ли се изгласаним законом угрожавају витални национални интереси конститутивних народа“.³⁸

Вијеће народа Републике Српске је битна институција коју чини „28 делегата и то по осам делегата из сваког конститутивног народа и четири делегата из реда 'осталих'. Избор делегата у Вијеће народа врше одговарајући клубови посланика у Народној скупштини на основу Устава Републике Српске. Делегати се у Вијеће народа бирају на период од четири године и за вријеме вршења својих дужности уживају делегатски имунитет“.³⁹

Вијеће народа се састоји из четири клуба: делегати клубова из реда српског, хрватског, бошњачког и из реда „осталих“ народа. „Без сагласности клубова делегата тог законодавног дома ниједан закон или други акт усвојен у парламенту Републике Српске не може ступити на снагу“.⁴⁰

Народна скупштина Републике Српске основала је Савјет националних мањина Републике Српске као посебно савјетодавно тијело које чине припадници националних

³⁷ Закон о заштити права припадника националних мањина Републике Српске, Основне одредбе, члан 2. <https://www.narodnaskupstinars.net/?q=la/akti/usvojeni-zakoni/zakon-o-za%C5%A1titi-prava-pripadnika-nacionalnih-manjina>, (преузето 1.12.2019.)

³⁸ Вијеће народа Републике Српске, О Вијећу <https://www.vijecenarodars.net/index.php/vijece-naroda/o-vijecu> (преузето 7.1.2019.)

³⁹ *Ибид.* <https://www.vijecenarodars.net/index.php/vijece-naroda/o-vijecu>

⁴⁰ Независне новине, *Завршено гласање за избор делегата у Вијеће народа Републике Српске*, <https://www.nezavisne.com/novosti/bih/Zavrsheno-glasanje-za-izbor-delegata-u-Vijece-naroda-RS/277899> (преузето 19.1.2019.)

мањина. Савјет националних мањина броји 15 чланова, које предлаже Савез националних мањина Републике Српске на основу Закона о заштити права националних мањина Републике Српске (члан 17.)

„Савјет за националне мањине је надлежан да прати примјену Европске оквирне конвенције за заштиту националних мањина и Закона о заштити права националних мањина; обезбјеђује услове за поштовање: етничког, културног, језичког и вјерског идентитета припадника националних мањина, прати примјену законских одредаба о заштити права националних мањина у области образовања, информисања, културе, економско-социјалних права, као и учешће у органима локалне власти“.⁴¹

Савјет за националне мањине чине све мањине које су организоване кроз удружења у Републици Српској.

Са циљем очувања свог идентитета, националног поријекла, очувања и његовања језика, културе, вјере и нације, припадници националних мањина 2003. године су формирали Савез националних мањина Републике Српске. Савез чине удружења националних мањина: Чеха, Италијана, Јевреја, Мађара, Македонаца, Нијемаца, Пољака, Рома, Словака, Словенаца и Украјинаца. Савез националних мањина Републике Српске је аполитична и непрофитна организација од јавног интереса за Републику Српску која је дужна да се залаже за заштиту интереса свих националних мањина и буде функционално тијело кроз које ће се артикулисати интереси припадника националних мањина.

„Савез националних мањина Републике Српске је добровољно и отворено ванстраначко удружење грађана Републике Српске у који се добровољно удружују припадници националних мањина, држављана Босне и Херцеговине – Републике Српске, ради остваривања права која имају припадници националних мањина по уставима Босне и Херцеговине и Републике Српске, Европској конвенцији о заштити права националних мањина Републике Српске, а чија сврха није стицање добити.“⁴² Са циљем реализације обавеза из Закона о заштити права припадника националних мањина Републике Српске, у оквиру Административне службе града Бања Лука формиран је Одсјек за избјегла и расељена лица, повратнике и националне мањине.

⁴¹ Студија о примјени стандарда заштите права припадника националних мањина у Босни и Херцеговини, Србији, Хрватској и Словенији (2009), *Права националних мањина и локалне политике*, Бања Лука, стр. 13

⁴² Савез националних мањина Републике Српске <http://www.snm.rs.ba/index.php?idsek=227> (преузето 8.1.2019.)

Такође, Скупштина града установила је Савјет за националне мањине као радно тијело које формално постоји, али нема активности.

4.7. Федерација Босне и Херцеговине и Брчко дистрикт

Кантони Федерације Босне и Херцеговине представљају „управне подјединице ентитета Федерације Босне и Херцеговине којих има десет, а сваки од њих има свој устав којим регулише надлежности, законодавну, извршну и судску власт, као и заштиту људских права и слобода на својој територији. Кантони питање људских права дефинишу више или мање на сличан начин, не спомињући изричито националне мањине и заштиту њихових права“.⁴³

Закон о заштити права припадника националних мањина усвојен је и у Федерацији Босне и Херцеговине. Такође, са циљем заштите права националних мањина, на нивоу Федерацији Босне и Херцеговине дјелује Вијеће националних мањина као савјетодавно тијело Парламента Федерације Босне и Херцеговине.

„У Федерацији Босне и Херцеговине су и кантони били дужни донијети своје законодавство о националним мањинама. Ову обавезу су испунили Тузлански кантон, Унско-сански кантон, Босанско-подрињски кантон те кантон Сарајево, а Закон о мањинама у Брчко дистрикту Босне и Херцеговине донесен је 30.06.2003. године“.⁴⁴

Брчко дистрикт је јединица локалне самоуправе, под суверенитетом Босне и Херцеговине. Брчко дистрикт нема свој устав, али је Статутом прописано да су Устав Босне и Херцеговине, важећи закони и одлуке институција Босне и Херцеговине директно примјенљиви на цијелој територији дистрикта. Припадницима националних мањина у Брчком остаје могућност да се при заштити својих права позивају на државни закон.

⁴³ Приручник: *Све о националним мањинама у БиХ*, Програм Европске уније ЕИДХР за Босну и Херцеговину, стр. 34.

⁴⁴ Заштита мањина у Босни и Херцеговини према међународним стандардима људских права, стр.6. <http://univerzitetpim.com/wp-content/uploads/2019/07/ZA%C5%A0TITA-MANJINA-U-BOSNI-I-HERCEGOVINI-PREMA.pdf> (преузето 10.11.2019.)

5. ПРЕСУДА „СЕЈДИЋ И ФИНЦИ ПРОТИВ БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ“

Поштовање људских права је уставна обавеза сваког уређеног друштва. Најбољи показатељ демократичности друштва јесте положај њених мањина. Националним мањинама су загарантована основна људска права, али и посебна права која се огледају у очувању националног, вјерског и језичког идентитета. Веома је битно за сваку модерну државу да има развијене механизме заштите и поштовања мањинских права која у ширем контексту можемо посматрати као људска права. Данас имамо међународне организације које се баве људским правима и заштитом националних мањина. Међународни уговори представљају међународни стандард у домену људских права. Њиховом ратификацијом, државе чланице међународних организација су обавезне да ускладе своју легислативу са признатим стандардима, укључујући и обавезу поштовања права националних мањина.

Међународни стандарди заштите права мањина, било да су регионални или универзални, представљају основу за регулисање питања мањина и у унутрашњем законодавству. Босна и Херцеговина је потписала бројне међународне документе у области заштите националних мањина. Од свих међународних организација стандарде заштите националних мањина и праћење, односно системски мониторинг посједује једино Савјет Европе. Босна и Херцеговина је чланица Савјета Европе и потписница Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода из 1950. године, значајног документа Савјета Европе за заштиту мањина. „Уставом Босне и Херцеговине прописано је да се Европска конвенција за заштиту људских права и основних слобода директно и приоритетно примјењује у Босни и Херцеговини. То значи да се Европска конвенција за заштиту људских права и основних слобода примјењује по самом Уставу Босне и Херцеговине, те има примат над свим осталим домаћим законима, који треба да буду усклађени са њом. Такође, за примјену ове конвенције није потребно доношење посебних закона, јер се она примјењује по самом Уставу, а појединац се при заштити својих права може директно позвати на њу“.⁴⁵ Она је правно обавезујућа, а надзорно тијело за њено спровођење је Европски суд за људска права. Европском конвенцијом о људским правима и основним слободама установљен је Европски суд за људска права. Чланом 45. Европске конвенције овај суд има задатак да одлучује у поступцима које покрећу државе или појединци против држава чланица а тичу се тумачења и примјене ове конвенције.

⁴⁵ Лучка, Д. (2016) *Како заштитити своја људска права?*, Бањалучки центар за људска права, Friedrich Ebert Stiftung, Бања Лука, стр. 11.

Једна од специфичности Босне и Херцеговине је та што сви њени држављани немају једнака институционална права. Припадницима мањина онемогућено је кандидовање на највише политичко-системске позиције на нивоу Босне и Херцеговине.

Уставом Босне и Херцеговине онемогућено је пасивно бирачко право националним мањинама за избор члана Предсједништва и делегата у Дому народа државног парламента. Правне и политичке потешкоће статуса националних мањина произилазе из уставних рјешења Дејтонског мировног споразума.

Држављани Босне и Херцеговине Дерво Сејдић и Јакоб Финци су поднијели апликацију Европском суду за људска права у Стразбуру 2006. године због немогућности да се као припадници националних мањина кандидују за чланове Предсједништва Босне и Херцеговине и за чланове Дома народа Парламентарне скупштине Босне и Херцеговине. Одредбама члана IV и члана V Устава Босне и Херцеговине предвиђено је да се у ове државне органе могу кандидовати само припадници конститутивних народа. Пресудом Европског суда за људска права у предмету „Сејдић и Финци против Босне и Херцеговине“ 2009. године наложено је Босни и Херцеговини да промијени Устав и изборно законодавство да би се националним мањинама омогућило кандидовање за чланове Предсједништва Босне и Херцеговине и избор чланова у Дому народа Парламентарне скупштине Босне и Херцеговине. Ускраћивање права припадницима „осталих“, или онима који се не изјашњавају као конститутивни народи да се кандидују на поменуте функције представља кршење људских права. Овом пресудом се доводи у питање уставни поредак земље која је потписница Европске конвенције о људским правима и темељним слободама. Познаваоци политичких прилика у Босни и Херцеговини, двојац Сејдић и Финци, искористили су своје грађанско право и тужили властиту државу због немогућности кандидовања на највише државне функције.

5.1. Шта је Босна и Херцеговина учинила да се спроведе пресуда

У почетку, односно када је пресуда тек била донесена, вјеровало се да ће ово питање брзо и ефикасно бити ријешено, посебно када су формирани Радна група и Акциони план за извршење пресуде. Међутим, испоставило се да је пресуда, тј. њено извршење далеко компликованије него што се на први поглед чинило. Пропале су три

значајне иницијативе за измјене Устава, а вријеме је показало да је имплементација пресуде била „велики залогај“ за политичке елите.

„Такозвани априлски пакет 2006. године, прва озбиљна расправа о уставној реформи након Дејтона, пропао је јер су недостајала два гласа да би се постигла и двотрећинска већина. 'Прудски процес' из 2008. године и 'Бутмирски процес' из 2009. године су два друга велика покушаја за уставну реформу. Први је завршио прије него што је и почела дебата о приједлозима за конкретну реформу, а други није успио да обезбиједи сагласност кључних домаћих политичких судионика“.⁴⁶

Един Хоџић и Ненад Стојановић истичу сљедеће: „Савјет министара Босне и Херцеговине је на својој 11. тематској сједници, одржаној 4. марта 2010. године, размотрио и усвојио Акциони план за извршење пресуде, те успоставио Радну групу која је требало да ради на имплементацији наведеног акционог плана. Успоставивши Радну групу, састављену од 13 чланова (по један представник из три наведена министарства, седам чланова из реда посланичких клубова у Представничком дому, те по један представник сваког клуба народа у Дому народа Парламентарне скупштине Босне и Херцеговине), Савјет министара је задужио Министарство правде Босне и Херцеговине да за наредну сједницу Савјета министара достави Приједлог одлуке о именовању Радне групе. Ова радна група је требало да одржи конститутивни састанак и усвоји пословник о раду, те припреми нацрт амандмана на Устав Босне и Херцеговине и достави га Савјету министара“.⁴⁷

Радна група за спровођење пресуде је одржала укупно седам сједница без резултата, јер није могла постићи сагласност унутар групе у вези са два садржаја амандмана на Устав Босне и Херцеговине. Велики број састанака није ни одржан зато што није било кворума.

Постоји низ отежавајућих околности које успоравају спровођење пресуде, а о томе говори и Стратешка платформа за рјешавање питања националних мањина Босне и Херцеговине. У стратегији се наводи сљедеће: „Осим недовољног спровођења закона и политике за заштиту права националних мањина, недостатак координације између различитих нивоа власти у Босни и Херцеговини додатно утиче и на проблем спровођења. Владаина подршка организацијама националних мањина остаје ограничена

⁴⁶Dialogue – BiH2.0 – Dijalog, *Босна и Херцеговина: случај „Сејдић Финци“* <http://dialoguebih.net/index.php/articles/bosna-i-hercegovina-sluchaj-sejdi-finci> (преузето 20.1.2019.)

⁴⁷ Хоџић, Е., Стојановић, Н. (2011) *Нови-стари уставни инжењеринг*, Аналитика – Центар за друштвена истраживања, Сарајево, стр. 28.

и спорадична, подршка у раду и дјеловању није идентична у оба ентитета, а недостаје подршка са нивоа заједничких институција“.⁴⁸

Многи сматрају да је пресуда „Сејдић и Финци“ историјска због тога што је утврдила да је одредба државног устава дискриминаторска. Стално говоримо о истом проблему – Уставу, односно о проблему који произилази из Устава Босне и Херцеговине. И то је једна страна медаље. Могло би се рећи да је пресуда значајна са више аспеката. Њоме су отворена бројна друга питања која се тичу и конститутивних народа. Сва три конститутивна народа имају своја „горућа питања“ и приоритете у рјешавању. Срби у Федерацији, као и Хрвати и Бошњаци у Републици Српској, у истој су позицији као „остали“, односно немају права да се кандидују за највише политичке позиције у земљи. Ипак, највише се помиње „проблем хрватског народа“ у Босни и Херцеговини, односно како се путем пресуде покушава ријешити „хрватско питање“, тј. избор за хрватског члана Предсједништва.

5.2. Мишљења судија Суда из Стразбура о пресуди

Оно што је занимљиво у пресуди јесу подијељења мишљења судија инволвираних у процесу доношења пресуде. Суд је донио одлуку гласовима 16 према један да је прекршен члан 1. Протокола 12 (општа забрана дискриминације). „Са 14 гласова за и три против изгласано је да постоји кршење члана 14. Европског суда за људска права (забрана дискриминације заједно са чланом 3. Протокола 1 (право на слободне изборе) што се односи на кандидатуру за избор у парламент. Љиљана Мијовић бивша суткиња Европског суда за људска права је изразила издвојено мишљење, којем се придружио и судија Кханлар Хајијев (Khanlar Hajiyev). Она сматра да Велико вијеће није урадило добар посао у анализи историјске позадине у оквиру које је Устав донесен. Пита се да ли су власти у Босни и Херцеговини биле свјесне могућих посљедица због ратификација свих протокола Конвенције, будући да је свега 17 држава чланица Савјета Европе које су ратификовале Протокол број 12, а 30 држава чланица то није урадило“.⁴⁹

⁴⁸ Стратешка платформа за рјешавање питања националних мањина у Босни и Херцеговини – нацрт (2014), Министарство за људска права Босне и Херцеговине, Сарајево, стр. 6.

⁴⁹ Сејдић и Финци против Босне и Херцеговине, доц. стр. 40.

Националне мањине нису представљале дио рјешења Дејтонског мировног споразума, с обзиром на то да нису имале статус стране у сукобу. Послије рата су добиле право учешћа у вршењу власти на ентитетском нивоу.

Издвојено мишљење изнио је и дугогодишњи судија Европског суда Ђовани Бонело, који је изразио забринутост, разматрајући да ли је суд био свјестан одговорности поновног отварања дејтонског процеса и хоће ли се у том случају суочити са посљедицама промашаја.

Политичке партије у Босни и Херцеговини су свјесне да се пресуда мора имплементирати и то је сада питање времена и договора између политичких лидера конститутивних народа. Пресуда је значајна и са аспекта промовисања једнаких политичких права за све грађане Босне и Херцеговине.

Иако тренутно можда није на листи приоритета, спровођење ове пресуде мораће се десити кад-тад, јер је услов за напредовање Босне и Херцеговине у демократском и економском смислу, али и за њен европски пут. Питање пресуде посебно је било актуелно 2018. године због одржавања општих избора у Босни и Херцеговини. Политички договор у вези са имплементацијом пресуде има велики значај не само за грађане којима је ускраћено пасивно бирачко право, већ и за саму перцепцију међународног протектората Босне и Херцеговине у међународној заједници. Проналажење рјешења представља велики изазов за све политичке актере и могло би се посматрати као важан елемент политичке стабилности у региону.

Какве су шансе да до договора дође? Колико су политичке елите у нашој земљи заинтересоване за имплементацију пресуде? Уколико је суштина очување постојећег стања ствари, односно одржавање политичке моћи национално-партијских блокова у политичким институцијама без икаквих измјена, онда је договор тешко замислив. Очигледно је да интереси политичких елита нису и интереси грађана. Интерес политичких елита је одржати статус кво, јер нико од њих није спреман да се одрекне ни дјелића своје моћи. Политички представници конститутивних народа су се „учаурили“ на својим позицијама и њима не одговара никаква промјена, јер би на тај начин биле угрожене њихове позиције. Са друге стране, било какво распакивање „Дејтона“ призвало би духове прошлости и ратну хушкачку реторику оних који нису задовољни резултатом споразума из Дејтона – миром. Питање уставних промјена је деликатно из више разлога, већина је у страху шта би оне могле донијети држави која је суштински нефункционална.

Сценарио у вези са постизањем договора и усвајањем спорне пресуде, иако тешко замислив, није немогућ. Ако постоји жеља и воља национално-партијских блокова да се ово питање ријеши, пред Босном и Херцеговином стоји велики изазов који, прије свега, подразумијева промјену Устава, Изборног закона, а можда и промјену територијалне организације, у зависности од тога која ће опција превладати, грађанска или етничка. У случају да побиједи грађанска то води ка већој централизацији, односно унитаризацији земље, док етничка варијанта води децентрализацији и постављању питања конститутивних народа као приоритет.

6. НАЦИОНАЛНО-ПАРТИЈСКИ БЛОКОВИ КОНСТИТУТИВНИХ НАРОДА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ И ОПСТРУКЦИЈЕ У ИМПЛЕМЕНТАЦИЈИ ПРЕСУДЕ „СЕЈДИЋ И ФИНЦИ“

Превазилажење националних подјела у Босни и Херцеговини је „немогућа мисија“. Главни разлог неуспјеха спровођења ове значајне пресуде лежи у недостатку политичке воље. Политичке елите годинама не могу постићи договор на нивоу Босне и Херцеговине због тога што свака страна кроз спровођење пресуде види прилику за рјешавање свог политичког циља. Како политичку вољу у представничким демократијама креирају најзначајније партије са уцјењивачким и коалиционим капиталом и снажном друштвеном укоријењеношћу, онда су оне и најодговорније за овакву уставно-правну дискриминацију.

Без обзира на то из којег националног корпуса долазе, у покушају рјешавања овог питања политичке партије се поред политичких циљева руководе и властитим националним интересима. Као рјешење нуде се четири концепта, али сваки искључује онај други. Политичке партије у Босни и Херцеговини воде различите политике на ентитетском и државном нивоу, тј. на државном нивоу у заједничким институцијама примарна је заштита националних интереса. У Републици Српској најзначајније странке су Савез независних социјалдемократа и Српска демократска странка.

„Социјалдемократија је европско цивилизацијско политичко наслеђе и као таква је постала идеал развијеног и хуманог друштва у Европи, прије свега промоцијом модела социјалне државе. Свјесни да је овај модел још далеко од наше реалности и могућности, али и да европска социјалдемократија иде и даље новим и хуманијим путевима социјалне интеграције, СНСД се посвећује овом циљу. Држава мора бити гарант успјешног економског развоја кроз само двије улоге у привредном систему: регулативној и надзорној. Све остало треба да буде ствар тржишне утакмице. Системом социјалне заштите, оптималне запослености и остваривањем привредног раста као темељних претпоставки социјалне државе остварићемо бољи живот за све (Политички програм Савез независних социјалдемократа 2019, пдф.)“

„Дјелујући у тешким и изазовним временима, Српска демократска странка је борбу за остваривање националних циљева Срба у Босни и Херцеговини крунисала стварањем и међународним признањем Републике Српске у Дејтонском мировном споразуму. У том смислу Република Српска је баштина политичког дјеловања Српске демократске странке као најважнијег циља којем тежи сваки народ. Српска демократска странка води политику националног и државотворног континуитета и у

том смислу потврђује своје ставове и идеје изражене у својим оснивачким актима, са посебним нагласком на Програму Српске демократске странке усвојеном 1996. године (Програм Српске демократске странке, 2019.)“

У заједничке институције Босне и Херцеговине бирају се представници српског народа без обзира на то из које политичке странке долазе са основним циљем заштите интереса тог народа, тј. нису делегирани да брину о интересима националних мањина. Зато што се политички домети националних мањина своде на локални ниво.

6.1. Приједлози политичких партија за члана Предсједништва Босне и Херцеговине

Из Републике Српске изашао је усаглашен приједлог да се постојећи проблем у вези са пресудом може ријешити на једноставан начин. Избор члана Предсједништва из Републике Српске остаје исти, бира се директно, само што се брише одредба националног предзнака. Унутар Републике Српске бира се један члан Предсједништва, а из Федерације друга два.

На овај начин се избјегава дискриминација „осталих“ и то представља рационално рјешење. На основу мишљења Венецијанске комисије, ово рјешење има предности и недостатке, као на примјер крајњи резултат може се очекивати да се изаберу два члана Предсједништва из реда бошњачког народа, али исто тако не гарантује се учешће националних мањина у власти на државном нивоу. Према томе, овај приједлог је формалност и суштински не мијења ништа.

Колико је заиста значајно мишљење Венецијанске комисије за Босну и Херцеговину? „Европска комисија за демократију путем закона, познатија као Венецијанска комисија јер се састаје у Венецији, савјетодавно је тијело Савјета Европе о уставним промјенама. Улога Венецијанске комисије је да пружа правне савјете својим чланицама, а посебно помаже државама које желе да ускладе своје правне и институционалне структуре са европским стандардима и међународним искуством у областима демократије, људских права и владавине закона. Такође, помаже да се осигура ширење и консолидација зајеничког уставног наслеђа. Венецијанска комисија игра јединствену улогу у управљању конфликтима и пружа 'хитну уставну помоћ'

дражавама у транзицији“.⁵⁰ Формално правно мишљење Венецијанске комисије није обавезујуће, али се поштује међу државама чланицама.

У Федерацији БиХ ситуација је компликованија, јер бирају се два члана Предсједиштва из реда хрватског и бошњачког народа. Најјача хрватска странка Хрватска демократска заједница сматра да је због малобројности (17% укупне популације) хрватског народа угрожен њихов национални интерес као конститутивног народа у Босни и Херцеговини.

„Хрватска демократска заједница је народна и стожерна државотворна странка, која промиче хрватске националне интересе, домољубље, те традиционалне демохришћанске и универзалне хуманистичке вриједности. Хрватска демократска заједница је дио еуропског десног центра и смјешта Хрватску у европски и културни цивилизацијски круг. Организацијска структура и политички рад ХДЗ-а темеље се на демократским начелима (Статут Хрватске демократске заједнице, 2019).“

Прије рјешавања питања „Сејдић и Финци“, Хрвати желе да ријеше своје питање кроз измјену Изборног закона. Један од приједлога је увођење нове изборне јединице која би обухватала кантоне са већинским хрватским становништвом. На тај начин би се избјегао избор који није репрезентативан по хрватски народ. Многи су то протумачили као увођење трећег ентитета. Приједлог Хрватске демократске заједнице ни у једном моменту није обухватао модалитете за рјешење саме пресуде.

У оквиру бошњачког корпуса дјелује неколико странака у Федерацији. Најрелевантнија политичка партија је Странка демократске акције. „Странка демократске акције је народна странка политичког центра отворена за све грађане Босне и Херцеговине који прихватају њене програмске циљеве и залажу се за цјеловиту и суверену Босну и Херцеговину, демократску државу закона, поштивање људских права и слобода и заштите етничких права и интереса. Интегрисање Босне и Херцеговине у Европску унију, НАТО и друге економске и културне европске свјетске асоцијације (Програмска декларација Странке демократске акције, 2019).“

Приједлог Странке демократске акције полази од рјешења садржаних у Априлском пакету. Чланови Предсједништва Босне и Херцеговине бирају се на посредан начин у Парламенту и према овом приједлогу слаби улога Предсједништва, односно шефа извршне власти, који постаје протоколарни орган у корист Савјета

⁵⁰Савет Европе, Венецијанска комисија, За демократију путем права https://www.venice.coe.int/WebForms/pages/?p=01_Presentation&lang=EN (преузето 7.8.2019.)

министра. Најбољи дио приједлога се односи на Предсједништво које би било доступно за све грађане неvezано за етницитет и ентитет из којег долазе. Овим путем би се избјегла дискриминација националних мањина.

„Прије свега, поставља се питање колико је реално очекивати да ће чланови Парламентарне скупштине Босне и Херцеговине, који од првих постдејтонских избора (1996) па све до данас у великој већини долазе из изричито СДС-а, ХДЗ-а и СДА или имплицитно СНСД-а и СБиХ, етничких странака, икада изабрати у Предсједништво члана парламента из реда 'осталих', знајући да би тај избор у сваком случају ишао 'на рачун' једног од три конститутивна народа? Подсјетимо још једном на то да ни у Представничком дому Парламентарне скупштине Босне и Херцеговине ни у једном мандатном периоду до сада није дјеловао посланик из реда 'осталих'. У сваком случају, захтијева се да се клуб сваког од три народа унутар Дома народа изјасни о кандидатима да би се 'осигурало поштовање интереса сва три конститутивна народа'. Другим ријечима, колико је реално очекивати да би представници етничких странака и етничких клубова у Дому народа чији је главни циљ *par excellence* управо заступање интереса свог народа, добровољно пристали на то да умјесто представника њиховог народа буде изабран неко од 'осталих'“. ⁵¹

У Федерацији су веома активне странке са грађанском опцијом, попут Демократске фронте и Социјалдемократске партије Босне и Херцеговине. У свом програму пропагирају варијанту један човјек један глас, гдје се у први план ставља припадност држави, односно босанској нацији, што изазива одбојност код Срба и поготово Хрвата да би могли изгубити стечене бонитете Дејтонским споразумом, тј. да губе своју конститутивност. Тај страх је оправдан, тим прије што се већ други пут на исти начин бира члан Предсједништва из реда хрватског народа помоћу бошњачких гласова, случај са Жељком Комшићем.

Хрватски члан Предсједништва Босне и Херцеговине и предсједник Демократске фронте Жељко Комшић заговара идеју одбацивања конститутивности народа, јер сматра да би то водило развоју грађанске државе. Трипартитна државна структура, односно дијелење власти међу конститутивним народима основа је Дејтонског споразума. Укидањем начела конститутивних народа као носилаца

⁵¹ Хоџић, Е., Стојановић, Н. (2011) *Нови-стари уставни инжењеринг*, Аналитика – Центар за друштвена истраживања, Сарајево, стр. 92.

суверенитета шта остаје од мировног споразума и Устава Босне и Херцеговине, који је Анекс IV тог истог уговора?

И они којих се пресуда највише тиче имају приједлог за спровођење пресуде у предмету „Сејдић и Финци против Босне и Херцеговине“. Представници Вијећа националних мањина Босне и Херцеговине предлажу увођење четвртог члана Предсједништва, који би био биран у једној изборној јединици, а не би припадао ниједном конститутивном народу већ би представљао „остале“. Када је ријеч о Дому народа Парламентарне скупштине Босне и Херцеговине, предлажу да поред 15 делегата из реда конститутивних народа буду уведена и четири делегата националних мањина, односно по два из Федерације и из Републике Српске. Занимљиво је да њих не би предлагале политичке партије, већ Вијеће националних мањина на основу приједлога савјетодавних тијела националних мањина при ентитетским парламентима.

У Парламентарној скупштини Босне и Херцеговине постоје клубови конститутивних народа унутар Дома народа са могућношћу вета. Вето је битан инструмент заштите колективних права. Дом народа састоји се од 15 делегата, од којих су двије трећине из Федерације Босне и Херцеговине, пет Хрвата и пет Бошњака, и једна трећина из Републике Српске, пет Срба. С обзиром на то да је основна функција Дома народа као горњег дома Парламентарне скупштине Босне и Херцеговине заштита виталног националног интереса, веома је битна улога делегата и њихово организовање у клубове, што, према Уставу, припада само конститутивним народима. Националне мањине су ускраћене за ту политичко-системску могућност. Дом народа представља додатни механизам који иде у прилог конститутивним народима. Његова основна функција, према Уставу, је да је то дом гдје ће се користити вето за заштиту виталног интереса.

„Предложена одлука Парламентарне скупштине Босне и Херцеговине у Дому народа може бити проглашена деструктивном по витални национални интерес бошњачког, хрватског или српског народа већином гласова бошњачких, хрватских и српских делегата који су присутни и гласају“.⁵²

⁵² Парламентарна скупштина Босне и Херцеговине, Дом народа, Заштита виталног националног интереса <https://www.parlament.ba/Content/Read/39?title=Vitalninacionalniinteres> (преузето 19.1.2019.)

6.2. Приједлози политичких партија за избор делегата Дома народа Парламентарне скупштине Босне и Херцеговине

Занимљиво је размотрити приједлоге и модалитете за спровођење пресуде посебно када је ријеч о Дому народа Парламентарне скупштине Босне и Херцеговине. Као добар примјер, могу послужити Вијеће народа Републике Српске и Дом народа Парламента Федерације Босне и Херцеговине, који у свом раду обухватају и националне мањине и „остале“ годинама уназад. С тога, неопходно је анализирати начин рада ова два ентитетска законодавна тијела да бисмо увидјели конкретне примјере позитивне праксе и како их примијенити.

Вијеће народа Републике Српске врши законодавну власт са циљем заштите виталних националних интереса конститутивних народа, али не учествује директно у поступку доношења закона, прописа и других аката са Народном скупштином Републике Српске. Вијеће народа се састоји из четири клуба: делегати клубова из реда српског, хрватског, бошњачког и из реда „осталих“ народа.

„Вијеће народа Републике Српске има 28 делегата и то по осам делегата из сваког конститутивног народа и четири делегата из реда 'осталих'. Избор делегата у Вијеће народа врше одговарајући клубови посланика у Народној скупштини на основу Устава Републике Српске. Делегати се у Вијеће народа бирају на период од четири године и за вријеме вршења својих дужности уживају делегатски имунитет“.⁵³

Делегати из реда „осталих“ у Вијећу народа могу одлучивати само о виталним интресима конститутивних народа. Иако имају свој клуб немају могућност заштите властитих националних интереса, што значи да су у нешто бољем положају у односу на Дом народа Парламента Федерације Босне и Херцеговине. У раду Дома народа Парламента Федерације Босне и Херцеговине „остали“ немају свој клуб.

„Из пословника о раду Дома народа Парламента Федерације Босне и Херцеговине евидентно је да су делегати из реда конститутивних народа организовани у клубове, док „остали“ немају свој клуб. Улога клубова у раду веома је значајна.

⁵³ Вијеће народа Републике Српске, О Вијећу <https://www.vijecenarodars.net/index.php/vijece-naroda/o-vijecu> (преузето 7.1.2019.)

Клубови, нпр. имају кључну улогу у припреми сједница, утврђивању приједлога дневног реда, рјешавању спорова у контексту доношења аката...⁵⁴.

С Обзиром на велики значај институције Дома народа Парламентарне скупштине Босне и Херцеговине, у писаној пресуди „Сејдић и Финци против Босне и Херцеговине“ преиспитује се његова улога и разматрају одређене измјене у виду потенцијалног рјешења за поменуто питање, које свакако треба узети у обзир.

⁵⁴ Хоџић, Един, Стојановић, Ненад (2011) *Нови-стари уставни инжењеринг*, Аналитика – Центар за друштвена истраживања, Сарајево, стр. 102

7. ОДНОС НАЦИОНАЛНО-ПАРТИЈСКИХ БЛОКОВА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ ПРЕМА ПРОБЛЕМУ СТАТУСА И ОПСТАНКА НАЦИОНАЛНИХ МАЊИНА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ

Босна и Херцеговина је била препознатљива по својој разноликости и мултиетничности, а данас је познатија као „немогућа“ и недовршена држава, неопротекторат.

Сложена политичка структура у Босни и Херцеговини отежава рјешавање и превазилажење постојећих проблема. Највећу одговорност за политичку кризу и функционисање политичког система имају политичке партије. На који начин се политичке партије односе према националним мањинама? Гдје се налазе мањине у статутима, политичким и изборним програмима политичких партија? Готово свака странка у свом политичком програму има заштиту људских права и то је нешто што се подразумијева. Политичке партије се декларативно противе било каквој дискриминацији и залажу се за равноправан политички статус свих народа и остваривање грађанских права.

Босна и Херцеговина је потписала бројне међународне документе у области заштите националних мањина, али у великој мјери је упитно њихово спровођење. Формално правно та права постоје и она су загарантована, међутим, у пракси ситуација је нешто другачија. Ако држава није у стању да испоштује потписане и преузете обавезе у домену сузбијања дискриминације, зашто би политичке партије водиле рачуна о интересима и проблемима националних мањина, то није њихов посао. Суштина политичких партија је да изњедре кадар који ће извршавати улоге – разрађен систем који доноси добре резултате за политичке елите и то тако функционише на свим нивоима. Ако узмемо у обзир да су у Босни и Херцеговини избори сваке четири године а главни актери етничке странке или партије доминантних народа, долази се до закључка да су „остали“ увијек мањина.

Пошто Устав Босне и Херцеговине искључује партиципацију националних мањина у политичком дјеловању на државном нивоу, политичка партиципација националних мањина се своди на локални ниво, гдје они купе „мрвице са стола“ за којим сједе конститутивни народи.

Анализирајући положај националних мањина и њихову заступљеност у државним институцијама Ненад Стојановић истиче да се: „могу кандидовати за први дом парламента и локалних, кантоналних и ентитетских парламената; они могу бити

именовани у Владу (заиста, између 2006. и 2010. године босански министар спољних послова био је јеврејског поријекла)⁵⁵.

Доњи или први дом представља грађане на основу изборних резултата у складу са принципом пропорционалности, док горњи дом представља конститутивне народе.

Избор националних мањина у поменуте органе искључиво зависи од странака, јер служе у сврху испуњавања политика и промоције њихових демократских капацитета са циљем задовољавања међународних стандарда.

Једино стварно политичко појављивање и дјеловање националних мањина је на локалном нивоу, гдје се пружа могућност да се испред удружења, савеза и појединачно као независни кандидати могу кандидовати у скупштинама градова. То загарантовано мањинско мјесто је примамљиво и политичким партијама које кандидују припаднике националних мањина ради испуњавања политичких циљева. Мањим политичким партијама које не могу прећи цензус ово мјесто је посебно занимљиво.

Одлуком Централне изборне комисије, а на основу измјена Изборног закона из 2008. године, омогућена је реализација права на политичко учествовање припадницима националних мањина на локалним изборима 2008. године. „Припадници националних мањина имају право на заступљеност у општинском вијећу, односно у скупштини општине и градском вијећу, односно скупштини града сразмјерно проценту њиховог учешћа у становништву према посљедњем попису у Босни и Херцеговини. Број припадника националних мањина који се непосредно бирају у општинско вијеће, односно скупштину општине и градско вијеће, односно скупштину града утврђује се статутом општине односно града, при чему се припадницима свих националних мањина који у укупном броју становништва те изборне јединице према задњем попису становништва учествују са више од 3% гарантује најмање једно мјесто⁵⁶. Уведене су посебне листе кандидата припадника националних мањина, бирачи имају право гласа за само једну листу, тј. мањинску листу или ону коју предлажу политичке партије.

У складу са овим правом, а према резултатима посљедњих спроведених локалних избора 2016. године, у Скупштини града Бања Лука изабран је и верификован мандат једном одборнику из реда националних мањина, који је добио највећи број гласова на посебној листи кандидата припадника националних мањина. Са формално

⁵⁵ Стојановић, Н. (2018) *Political marginalization of "Others" in consociational regimes*, пдф.

⁵⁶ Изборни закон Босне и Херцеговине, Поглавље 13А, Члан 13.14.

<https://www.paragraf.ba/propisi/bih/izborni-zakon-bosne-i-hercegovine.html> (преузето 1.12.2019.)

правне стране на овај начин је задовољено право учешћа припадника мањина у законодавној власти на локалном нивоу. Међутим, у пракси ситуација је другачија и ту до изражаја долазе недостаци Изборног закона.

„Изборни закон није адекватно ријешио питање кандидовања националних мањина јер је сужен простор за припаднике националних мањина, а фаворизовани су припадници националних мањина чланови политичких партија, партија које кориштењем веома ниског цензуса за избор националних мањина на релативно једноставан начин могу себи да обезбиједи одборничко мјесто у локалним скупштинама“.⁵⁷

Према попису становништва из 1991. године у већини општина у Босни и Херцеговини број декларисаних припадника националних мањина није био велик. Постоје и случајеви позитивне дискриминације гдје се пружа могућност мањинама које нису испуниле законску одредбу процентуалне заступљености (од три одсто) да учествују у политичком животу на основу измјене статута општина.

„Примјер за ово су општине које имају представнике мањина у скупштинама општина, а гдје мањине чине незнатан проценат становништва, као што су: Трново гдје декларисани припадници свих националних мањина чине 0,20% становништва општине, Доњи Вакуф гдје их је свега 0,30%, Градачац са 0,51%, Калесија са 1,25%, Љубиње са 0,87%, Соколац са 0,33%, Сребреница са 0,49%, Сребреник са 0,48%, те Велика Кладуша 0,40%. На овај начин дошло се до резултата да само пет општина у Босни и Херцеговини испуњава законски услов од потребних најмање три одсто припадника националних мањина у укупном учешћу становништва на основу чега је било могуће извршити измјене статута и увести гарантирана мјеста за припаднике мањина, а то су општине Сарајево Центар, Сарајево Нови град, Билећа, Прњавор и Требиње“.⁵⁸

⁵⁷ Студија о примјени стандарда заштите права припадника националних мањина у Босни и Херцеговини, Србији, Хрватској и Словенији (2009), *Права националних мањина и локалне политике*, Бања Лука, стр. 22.

⁵⁸ Црњански Влајчић, К. и Фетахагић, С. (2009) Асоцијација Алумни Центра за интердисциплинарне постдипломске студије (АЦИПС), Сарајево, стр. 15.

7.1. Локални избори у Босни и Херцеговини – три изборна циклуса

У табелама 1, 2 и 3 су приказани резултати три изборна циклуса локалних избора у Републици Српској, на посебној листи за кандидате припаднике националних мањина.

Табела 1 Република Српска – освојени мандати на посебној листи кандидата припадника националних мањина, локални избори 2008. година

Локални избори 2008.		
Изборна јединица	Политички субјект	Број мандата
Бања Лука	Српска Странка Републике Српске	1
Нови Град	Независни кандидат	1
Козарска Дубица	Независни кандидат	1
Прњавор	Независни кандидат	1
Модрича	Независни кандидат	1
Соколац	Странка независних социјалдемократа	1
Требиње	Српска демократска странка	1
Градишка	Странка независних социјалдемократа	1
Приједор	Социјалдемократска партија Босне и Херцеговине	1
Сребреница	Странка Социјалне Правде	1
Теслић	Српска радикална странка	1
Љубиње	Српска демократска странка	1
Лакташи	Социјалистичка партија	1
Добој	Независни кандидат	1

Извор: Централна изборна комисија Босне и Херцеговине

Табела 2 Република Српска – освојени мандати на посебној листи кандидата припадника националних мањина, локални избори 2012. година

Локални избори 2012.		
Изборна јединица	Политички субјект	Број мандата
Бања Лука	Комунистичка Партија	1
Нови Град	Независни кандидат	1
Козарска Дубица	Независни кандидат	1
Прњавор	Покрет за Прњавор	1
Модрича	Независни кандидат	1

Соколац	Српска демократска странка	1
Требиње	Независни кандидат	1
Градишка	Независни кандидат	1
Приједор	Демократски народни савез	1
Вукосавље	Социјалдемократска партија Босне и Херцеговине	1
Сребреница	Независни кандидат	1

Извор: Централна изборна комисија Босне и Херцеговине

Табела 3 Република Српска – освојени мандати на посебној листи кандидата припадника националних мањина, локални избори 2016. година

Локални избори 2016.		
Изборна јединица	Политички субјект	Број мандата
Бања Лука	Независни кандидат	1
Нови Град	Независни кандидат	1
Прњавор	Независни кандидат	1
Соколац	Српска демократска странка	1
Требиње	Независни кандидат	1
Градишка	Независни кандидат	1
Приједор	Странка независних социјалдемократа	1
Вукосавље	Социјалдемократска партија Босне и Херцеговине	1

Извор: Централна изборна комисија Босне и Херцеговине

Од када постоји могућност кандидовања и листа за припаднике националних мањина на локалним изборима, можемо закључити да је за период 2008. 2012. и 2016. године укупан број независних кандидата на територији Републике Српске износио 16. Независног кандидата могу предложити од стране удружења националних мањина, Савеза националних мањина, али и групе грађана за чију кандидатуру је потребно 40 потписа грађана. На изборној листи припадника националних мањина могу бити и чланови политичких партија. У истом периоду припадници националних мањина који су били изабрани са ове листе су чланови сљедећих партија:

- Српска демократска странка (СДС) – 4 мандата,
- Странка независних социјалдемократа (СНСД) – 3 мандата,

- Социјалистичка партија (СП) – 1 мандат,
- Комунистичка партија – 1 мандат,
- Демократски народни савез (ДНС) – 1 мандат,
- Социјалдемократска партија Босне и Херцеговине (СДП БиХ) – 3 мандата,
- Странка социјалне правде – 1 мандат,
- Српска странка Републике Српске – 1 мандат,
- Покрет за Прњавор – 1 мандат,
- Српска радикална странка – 1 мандат.

У табелама 4. 5 и 6 су приказани резултати три изборна циклуса локалних избора у Федерацији Босне и Херцеговине, на посебној листи за кандидате припаднике националних мањина

Табела 4 Федерација Босне и Херцеговине; освојени мандати на посебној листи кандидата припадника националних мањина, избори 2008. година

Локални избори 2008.		
Изборна јединица	Политички субјект	Број мандата
Босанска Крупа	Странка демократске активности	1
Градачац	Босанска демократска странка	1
Лукавац	Странка демократске акције(1), Социјалдемократска партија Босне и Херцеговине (1)	2
Сребреник	Странка демократске акције	1
Тузла	Социјалдемократска партија Босне и Херцеговине	1
Теочак	Странка демократске акције	1
Бановићи	Независни кандидат	1
Калесија	Странка демократске акције	1
Доњи Вакуф	Социјалдемократска партија Босне и Херцеговине	1
Зеница	Независни кандидат	1
Какањ	Независни кандидат	1

Трново (ФБиХ)	Странка за Босну и Херцеговину	1
Пале (ФБиХ)	Странка демократске акције	1
Велика Кладуша	Босанска Демократска Странка	1
Вареш	Социјалдемократска партија Босне и Херцеговине	1
Ново Сарајево	Босанскохерцеговачка патриотска странка	1
Јабланица	Независни кандидат	1

Брчко дистрикт	Социјалдемократска партија Босне и Херцеговине (1), Независни кандидат (1)	2
----------------	---	---

Извор: Централна изборна комисија Босне и Херцеговине

Табела 5 Федерација Босне и Херцеговине; освојени мандати на посебној листи кандидата припадника националних мањина, избори 2012. година

Локални избори 2012.		
Изборна јединица	Политички субјект	Број мандата
Цазин	Странка демократске акције	1
Босанска Крупа	Независни кандидат	1
Оџак	Народна Странка радом за бољитљк	1
Градачац	Социјалдемократска партија Босне и Херцеговине	1
Лукавац	Странка демократске акције (1), Независни кандидат (1)	2
Сребреник	Социјалдемократска партија Босне и Херцеговине	1
Тузла	Социјалдемократска партија Босне и Херцеговине	1
Теочак	Странка демократске акције	1
Калесија	Независни кандидат	1
Доњи Вакуф	Странка демократске акције	1
Зеница	Независни кандидат	1
Какањ	Независни кандидат	1
Трново (ФБиХ)	Социјалдемократска партија Босне и Херцеговине	1
Пале (ФБиХ)	Социјалдемократска партија Босне и Херцеговине	1

Брчко дистрикт	Странка демократске акције (1), Социјалдемократска партија Босне и Херцеговине (1)	2
----------------	--	---

Извор: Централна изборна комисија Босне и Херцеговине

Табела 6 Федерација Босне и Херцеговине; освојени мандати на посебној листи кандидата припадника националних мањина, избори 2016. година

Локални избори 2016.		
Изборна јединица	Политички субјект	Број мандата
Цазин	Савез за Стари Град	1
Босанска Крупа	Независни кандидат	1
Оџак	Хрватска демократска заједница Босне и Херцеговине	1
Градачац	Независни кандидат	1
Лукавац	Савез за бољу будућност (1), Независни кандидат (1)	2
Сребреник	Странка демократске акције	1
Тузла	Независни кандидат	1
Теочак	Странка демократске акције	1
Бановићи	Независни кандидат	1
Калесија	Странка демократске акције	1
Доњи Вакуф	Савез за бољу будућност	1
Зеница	Независни кандидат	1
Какањ	Независни кандидат	1
Трново (ФБиХ)	Социјалдемократска партија Босне и Херцеговине	1
Пале (ФБиХ)	Социјалдемократска партија Босне и Херцеговине	1
Брчко дистрикт	Социјалдемократска партија Босне и Херцеговине (1), Независни кандидат (1)	2

Извор: Централна изборна комисија Босне и Херцеговине

У Федерацији Босне и Херцеговине за период 2008. 2012. и 2016. године укупан број независних кандидата износио је 18. Политичке партије које су освојиле мандате на листи националних мањина су:

- Социјалдемократска партија Босне и Херцеговине (СДП БиХ) – 14 мандата,
- Странка демократске акције (СДА) – 12 мандата,
- Српска демократска странка (СДС) – 1 мандат,
- Хрватска демократска заједница (ХДЗ) – 1 мандат,

- Босанскохерцеговачка патриотска странка – 1 мандат,
- Босанска демократска странка – 2 мандата,
- Странка за Босну и Херцеговину – 1 мандат,
- Народна странка Радом за бољитак – 1 мандат,
- Савез за бољу будућност (СББ) – 2 мандата,
- Савез за Стари град – 1 мандат,
- Странка демократске активности (А-СДА) – 1 мандат.

На локалним изборима у Босни и Херцеговини 2008. године изабран је 31 представник националних мањина, 2012. године 27, док су 2016. изабрана 24 кандидата. Изборне јединице које су у својим локалним скупштинама имале представнике националних мањина, али их више немају, су: Лакташи, Теслић, Добој, Велика Кладуша, Вареш, Ново Сарајево, Јабланица, Љубиње, Козарска Дубица, Модрича и Сребреница. По свему судећи укидање одборничких мандата прераста у праксу.

На основу горе наведених података, може се закључити да је Социјалдемократска партија Босне и Херцеговине (СДП БиХ) најзаступљенија на листама националних мањина у оба ентитета. Поставља се питање да ли је то због њиховог политичког програма и стварне жеље да представљају интересе националних мањина, или је ова партија пронашла начин како да повећа властиту политичку заступљеност.

„Заштита мањина кроз цијелу историју била је у функцији задовољавања хуманитарних циљева и одржања мира и безбједности у свијету, а не подржавања било каквих политичких амбиција или евентуалног отцјепљења матици земљи“.⁵⁹

⁵⁹ *Ибид*, стр. 383.

7.2. Злоупотреба принципа загарантованих мјеста за припаднике националних мањина

Положај националних мањина у Босни и Херцеговини у незавидном је положају. Потребно је споменути да постоји проблем идентификације у вези са припадницима националних мањина и њихове политичке партиципације. Није риједак случај да се припадници из реда конститутивних народа изјашњавају као припадници националних мањина због одређеног мјеста или функције у локалним скупштинама. То се јавља као посљедица тога што су политичке партије у највећем броју случајева предлагачи кандидата из реда националних мањина. Ако узмемо у обзир да је ово страначко вријеме и да су све функције политичке, па чак и оне у градским скупштинама, онда то и није изненађење. Опет, са друге стране, у друштву попут нашег гдје системски није ријешено питање, односно не постоји механизам провјере националног идентитета, логично је да се тргује и манипулише са истим тим загарантованим мјестима. Без обзира на то колико та мјеста можда дјеловала минорно и безначајно у ширем политичком контексту, за њих влада велико интересовање и борба између политичких партија. Национална определијељеност не би требало да буде мијењана због политичке функције. Наравно, и томе се може стати крај, а бројне су мјере. Да не би дошло до лажног представљања у политичке сврхе могло би да буде уведено да се, рецимо, за више изборних циклуса заредом не смије мијењати национална определијељеност.

Када су локални избори у питању, бројне су злоупотребе националних идентитета зарад власти и личних интереса у оба босанскохерцеговачка ентитета.

„Ти прелетачи из националности су Огњен Јањић, који се за локалне изборе 2012. изјаснио као Србин, а сад је био предложен у Вијеће народа Републике Српске као Хрват, затим Дејан Куртиновић који је предложен као кандидат из реда Осталих за Вијеће народа Републике Српске, а на локалним изборима се изјашњавао као Србин“.⁶⁰

Једноставно, перцепција је таква да би тамо неки држављанин Босне и Херцеговине могао имати већу корист као „остали“ и уколико буде било потребно

⁶⁰ Херцег Босна Хрвати Босне и Херцеговине, *Случајеви промјене националности заступника дубоко неморалан чин и чиста злоупотреба људских права и слобода*, <https://www.hercegbosna.org/vijesti/bih/slucajevi-promjene-nacionalnosti-zastupnika-duboko-nemoralan-cin-i-cista-zloupotreba-ljudskih-sloboda-i-prava-16313.html> (приступљено 10.11.2019.)

поново ће се изјаснити као припадник једног од конститутивних народ и то му нико не може ускратити.

Уосталом, за постојећу ситуацију нису криви поменути случајеви већ околности, односно законска рјешења која им то омогућавају без икаквих санкција. Сам Дејтонски мировни споразум не познаје механизме за провјеру националног идентитета и тај проблем у ствари датира из дејтонског уговора.

У том контексту пишу Един Хоџић и Ненад Стојановић: „важно је истаћи да у Босни и Херцеговини не постоји систем провјере припадности конститутивним народима или 'осталима' као што је, на примјер, случај у Јужном Тиролу. Како истиче Gro Nystuen, Дејтонски мировни споразум не предвиђа механизме утврђивања политички релевантног идентитета особе и то због претпоставке да ће 'традиционална југословенска самоидентификација бити довољна'. То отвара врата било којем грађанину Босне и Херцеговине да се изјасни како год жели. Другим ријечима, ништа не спријечава особе које не припадају конститутивним народима да се изјасне као Бошњаци, Срби или Хрвати ради могућности кандидатуре за Предсједништво Босне и Херцеговине“.⁶¹

Јасно је да се партиципација националних мањина у политичком животу одвија кроз партије. Због свега овога испаштају националне мањине које, као што видимо, „ни криве ни дужне“ остају ускраћене за важна мјеста у градским скупштинама гдје могу бранити и заговарати властите интересе, јер и они плаћају порез и дацбине. И ово мало права на политичко учешће које им је загарантовано законом одузимају им већински народи.

У стратешкој платформи за рјешавање питања националних мањина у Босни и Херцеговини истиче се да: „иако су националне мањине незамјењив фактор босанскохерцеговачког друштва, њихова присутност и учешће у јавном животу су ограничени, због присутне асимилације и бројчане и структуралне етничке дискриминације три конститутивна народа. Интереси конститутивних народа остају кључни фокус политичких одлука“.⁶²

⁶¹ Хоџић, Е., Стојановић, Н. (2011) *Нови-стари уставни инжењеринг*, Аналитика – Центар за друштвена истраживања, Сарајево, стр. 79. и 80.

⁶² Стратешка платформа за рјешавање питања националних мањина у Босни и Херцеговини – нацрт (2014), Министарство за људска права Босне и Херцеговине, Сарајево, стр. 5.

Битно је споменути да су Роми најбројнија мањинска заједница у Босни и Херцеговини и њихов положај је најтежи.

7.3. Представљање интереса националних мањина

Када је ријеч о представљању националних мањина, поставља се питање чије интересе они штите? Да ли представљају интересе политичке партије која их је предложила или мањинске интересе. Такође, битно је какву перцепцију имају одборници који су прошли у градским скупштинама и освојили мандат, да ли треба да заступају интересе свих националних мањина побројаних законом или само ону из које они долазе. У општинама гдје националне мањине нису организоване кроз удружења, а ни политички, долази до колизије интереса. Политичке партије предлажу припаднике мањине за мјесто одборника што најчешће води инструментализацији са циљем остваривања превласти одређене политичке идеје, не водећи се стварним интересима самих мањина.

„Из примјера Доњег Вакуфа очигледно је да су чак два представника националне мањине ушли у локалну скупштину (један са освојена два, а други са освојених седам гласова бирача), те показују да је принцип гарантованих мјеста омогућио једној политичкој партији да има два одборника више у локалној скупштини, што потенцијално може значити и два гласа више приликом доношења одлука. Иако број освојених гласова не би требало узимати у обзир код принципа гарантованих мјеста, свакако се поставља питање легитимитета изабраних представника, поготово оних који су захваљујући овом принципу добили мандате са изузетно малим бројем освојених гласова. Илустративан је податак да су у четири општине изабрани представници који су освојили сваки појединачно мање од 10 гласова, а чији су предлагачи политичке странке“.⁶³

Иако можемо говорити о неорганизованости националних мањина и непостојању њихове политичке снаге као заједнице, највећи проблем је слаб утицај у процесу одлучивања у вези са питањима која их се директно тичу и која су круцијална. Представници мањина у институцијама система сигурно највише могу учинити за своје заједнице, па се због тога мора радити на побољшању њиховог положаја. Политичко

⁶³ Црњански Влајчић, К. и Фетахагић, С. (2009) *Асоцијација Алумни Центра за интердисциплинарне постдипломске студије (АЦИПС)*, Сарајево, стр. 17.

представљање националних мањина, иако има симболичан карактер, ипак је значајно. Најбитнији сегмент политичке партиципације је њихова промоција демократских права ради задовољавања међународних стандарда.

Поред 17 побројаних националних мањина у Босни и Херцеговини, имамо још и неке мањинске групе које нису признате Законом попут Аустријанаца, Сиријаца итд. Ријеч је о бројчано малој популацији која жели да њен статус буде признат Законом и то је појава новијег датума. Исто тако, имамо тзв. Југословене, Босанце који се боре за одређена права, али и грађане који су национално неопредијељени.

8. КОМПАРАТИВНА АНАЛИЗА СТАТУСА И ПРОБЛЕМА НАЦИОНАЛНИХ МАЊИНА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ СА ДРУГИМ ПОДИЈЕЉЕНИМ ДРУШТВИМА У ЕВРОПИ, СЛУЧАЈЕВИ ШВАЈЦАРСКЕ И БЕЛГИЈЕ

У објашњењу подијељености и комплексности босанскохерцеговачког друштва Ненад Стојановић истиче: „Замислите земљу у којој свака особа мора званично потврдити свој етнички идентитет бирајући једну од три унапријед одређене етничке групе. Информација се затим користи не само за статистичке сврхе, већ и за његово или њено име у етничком регистру. Јавни званичници консултују регистар да би провјерили 'аутентични' етнички идентитет грађана који траже политичку функцију или се пријављују за посао у државној служби, тако да се такве позиције могу расподијелити на пропорционалној основи међу етничким групама. За период од десет година, до следећег пописа становништва, грађани не могу да промијене свој етнички идентитет. Појединцима који одбијају да открију свој идентитет током пописа забрањено је кандидовање на изборима“.⁶⁴

Босна и Херцеговина, Швајцарска и Белгија су сложене државе које су морале развити модел заједничке коегзистенције. Босну и Херцеговину и Швајцарску често пореде највише због сложених политичких система, иако имају мало сличности а пуно разлика. У Швајцарској грађани су носиоци суверенитета и не постоје мањине и већине, сви се осјећају као Швајцарци без обзира на језичке и вјерске подјеле.

Не постоји формула стабилне и развијене земље, за теоретска изучавања обично се користе појединачни случајеви. Имамо примјере уређених и успјешних држава који су непримјенљиви на неком другом случају или подручју. Да ли је за просперитетну државу довољан само добар уставни дизајн? У чему лежи успјех Швајцарске? У овом поглављу покушаћемо да кроз компаративну анализу уставних рјешења за подијељена друштва разумијемо по чему су одређени модели успјешнији од других.

8.1. Швајцарска

Швајцарска је специфична конфедерација коју чини 26 федералних јединица, односно кантона. Швајцарска се убраја у економски најразвијеније државе са највишим стандардом. Она је школски примјер стабилне државе и заједничког живота

⁶⁴ Стојановић Н. (2018) *Political marginalization of “Others” in consociational regimes*, on-line first.пдф.

различитих народа и језика. Грађани италијанског, француског и њемачког поријекла су првенствено Швајцарци. Швајцарска је успјела у процесу изградње швајцарске нације без обзира на језик и вјеру. У Босни и Херцеговини то није случај, јер не постоји осјећај припадности држави и колективном идентитету. Постоје три нивоа власти федерална, кантонална и општинска и четири службена језика њемачки, француски, италијански и реторомански. Кантони имају велику самосталност.

„Швајцарска је, заједно с Канадом и Сједињеним Државама, једна од три класичне федерације. Њена институционална структура састоји се од три нивоа власти: федерације, 26 кантона и скоро 3.000 општина. Кантоне, као и комуне, карактерише свеобухватна политичка организација с подјелом власти, уставногарантована политичка аутономија и право да се уведу порези да би се испуниле одговорности. Историјски гледано, швајцарска федерација може се сматрати случајем 'нецентрализације': приликом оснивања федерације 1848. године, кантони су задржали своју државност, Устав и већину њихове политичке аутономије“.⁶⁵

Основни принцип оваквог система је грађанин без обзира на етничко поријекло. Нема ријечи о етничким групама или конститутивним народима. На примјеру Швајцарске можда најбоље видимо како бројне разлике, а највише националне и језичке, не морају бити „камен спотицања“ за једну модерну и функционалну државу.

Разматрајући специфичности швајцарског система и начина његовог функционисања, Мирјана Касаповић, наводи сљедеће: „У Швајцарској посебну улогу у одржању стабилности политичког система и државе уопште имала је колегијална извршна власт. Улогу владе има Савезно вијеће што га бирају оба дома швајцарског парламента заједно. Уставом је прописано да влада мора имати седам чланова који нису етнички неутрални: неписано је правило да најмање два од седам чланова владе потичу из њемачких кантона, а владу обично чине четири члана из њемачких, два из француских и један из италијанског кантона. Чланови владе међусобно су потпуно равноправни“.⁶⁶

Кључ за стабилост овакве владе Касаповићева види у сразмјерној расподјели мјеста у савезној извршној власти и подршци грађана. Она додаје да је „структура савезне четвоространачке владе углавном пресликана и на ниво кантоналних влада.

⁶⁵ Linder, W. and Steffen, I. (2006) *Ethnic Structure, Inequality and Governance in the Public Sector in Switzerland*, United Nations Research Institute for Social Development (UNRISD), str. 5.

⁶⁶ Касаповић, М. (2005) *Босна и Херцеговина: подијељено друштво и нестабилна држава*, Политичка култура, Загреб, стр. 46.

Главни политички представници кантона, регионалне политичке странке, осуђени су на сарадњу, како зато што се ниједан политички актер не може домоћи политичке власти без подршке супарничких актера, тако и зато што искључивање или маргинализовање појединих политичких представника угрожава стабилност цијелог политичког система“.⁶⁷

Оно што је битно споменути за политички систем Швајцарске јесте политички плурализам тј. вишепартијски систем, гдје предност немају велике странке. Нико нема предност, једноставно политичке партије морају да сједну за сто и да сарађују да би формирале коалициону владу. И ту до изражаја долази једна карактеристика швајцарског друштва која је заступљена у свим сферама политичког дјеловања – компромис.

„Имајући у виду да су најјаче странке у парламенту заступљене у савезној влади, Савезном вијећу, може се очекивати да се усвоји сваки његов приједлог, али није увијек тако. Пријелози Савезног вијећа често се одбацују захваљујући наведеном систему компромиса. Дакле, одбацивање приједлога савезне владе је дио швајцарског демократског процеса. То не доводи до кризе савезне владе, изгласавања неповјерења или оставке. Основне одлике политичког система Швајцарске су директна демократија и децентрализација, односно вид федерализма који је омогућио свима да учествују у политичком животу. Наиме, права моћ је у рукама кантона или грађана кроз референдумске процесе, док влада има изузетно мала овлашћења, а политичка моћ Конфедерације је у дводомном парламенту“.⁶⁸

Једна од бројних карактеристика Швајцарске, која је можда мање позната, јесте скраћено радно вријеме за политичаре. „Парламент нема стално запослене политичаре, већ се састају на три недјеље у исто вријеме, четири пута годишње. Ипак, многи аналитичари вјерују да је реформа неопходна да би парламент ефикасније радио на очувању демократије“.⁶⁹

Значајан сегмент политичког живота Швајцарске представља референдум гдје се грађани изјашњавају о конкретним животним питањима. Грађански активизам и чести референдуми доприносе политичкој стабилности, на примјер, политичари када доносе одлуке морају бири опрезни јер постоји могућност да те одлуке „не прођу“ на

⁶⁷ *Ибид*, стр. 47.

⁶⁸ *Швајцарска Конфедерација* (2013) Народна скупштина, Библиотека Народне скупштине), Република Србија, стр. 6.

⁶⁹ *Ибид*, стр.6.

референдуму. Референдум је такође значајан инструмент заштите права кантона, као и мањинских народа и традиције.

„Политичке институције које омогућавају интеграцију структурних мањина и различитих интереса су основни елемент успеха Швајцарске. За почетак, имамо три принципа или компоненте швајцарске консензусне демократије која се морају узети у обзир: федерализам, пропорционална заступљеност и директна демократија. Док федерализам даје значајну аутономију и одлучност према швајцарским кантонима, пропорционална заступљеност осигурава не само да већина, већ и различите мањинске групе, имају приступ важним позицијама и одлукама. Даље, директна демократија је ефикасан приступ за спречавање примјене политике које иду против важних мањинских брига. Дакле, швајцарска демократија је посебно дизајнирана за компромисе. Без преговора, преговарања и међусобне сарадње, законодавство не би било успешно усвојено и спроведено“.⁷⁰

Пишући о положају националних мањина у Швајцарској, Нада Радушки, аутор књиге „Положај националних мањина у развијеним европским земљама“, наводи следеће: „Језичко-религијске заједнице територијално су подијељене на политички аутономне кантоне, који су у великој мјери суверени, али ипак ограничени суверенитетом савезне државе. Мада су разлике међу њима велике (по површини, броју становника, броју општина, организацији власти, језичкој хомогености, односно хетерогености, чак и називу – кантон или кантон република и тако даље, они су равноправни, што је резултат традиције, историје и конкретних друштвено-економских услова. Швајцарска, иако састављена од припадника више народа, чини интегралну цјелину у којој су грађани њемачког, француског и италијанског поријекла, прије свега, Швајцарци који говоре њемачки, француски или италијански језик. Дакле, не постоји аутохтона 'рођена швајцарска раса' ни мањине као такве (Елизабет Коп, 1996.). Основни принцип политичког устројства државе јесте грађанин а не његово етничко и вјерско поријекло, док је суштинско опредјељење свих грађана економско благостање, политички и демократски просперитет државе, што искључује националну и вјерску нетрпељивост“.⁷¹

⁷⁰ Linder, W. and Steffen, I. (2006) *Ethnic Structure, Inequality and Governance in the Public Sector in Switzerland*, United Nations Research Institute for Social Development (UNRISD), стр. 21.

⁷¹ Радушки, Н. (2008) *Положај националних мањина у развијеним европским земљама*, Миграцијске и етничке теме 24, 3:235–249 пдф.

8.2. Белгија

Белгија и Босна и Херцеговина имају доста сличности, вјероватно више од првог случаја, тј. Швајцарске и Босне и Херцеговине. Белгија има специфичан политички систем, а самим тим и друштвене односе. Најзначајнија повезница између ове двије земље је можда етничка опредељеност грађана на основу које се одређује политичка заступљеност. За разлику од Босне и Херцеговине у којој је политичко уређење наметнуто „са стране“, односно од међународне заједнице, у Белгији није било рата па је специфичан концепт власти донесен мирним путем, а то подразумева вријеме и компромис. Такође, расподјела моћи, односно власти између политичких елита путем бројних политичких партија је карактеристика обје земље, што је по дефиницији један од облика демократије – консоцијацијска демократија.

„Према табели Уједињених нација на којој се оцјењују богатство и квалитет живота држава у свијету, Белгија се увијек креће између трећег и четвртог мјеста. И управо тај квалитет живота је нешто што двије групе држи на окупу, јер без обзира на антагонизме, нико није спреман тако олако трампити добар живот за независност. Босна је ипак земља разједињена у сиромаштву, а децентрализација по белгијском систему јако пуно кошта. Босна је земља изван било које међународне асоцијације и свјетског контекста, Белгија је чланица Европске уније и сједиште не само Уније, него и НАТО пакта“.⁷²

Белгија је уставна монархија са краљем на челу. Краљевина Белгија је основана након револуције 1830. и 1831. године. Она је подијељено друштво са компликованим системом. За њу је карактеристично да има седам парламената и четири владе, свака од три регије има свој парламент и владу. Белгија је уређена као федерална заједница Валоније, Фландрије и Брисела као главног града. Подијељена је на три језичке заједнице: франкофони дио у Валонији, фламански у Фландрији, њемачки на истоку Белгије и двојезични у Бриселу.

Белгија се успјешно носи са бројним изазовима без обзира на сложен политички систем. Један од разлога је што су Белгијанци опредељени да живе заједно. Фламанци и Валонци су различити народи, говоре различите језике, а границе су им давно дефинисане. Краљ има церемонијалну улогу, док је католичка вјера доминантна.

⁷² Радио слободна Европа, *Белгија у Босни?*(2005), <https://www.slobodnaevropa.org/a/840265.html> (преузето 1.8.2019.)

Не постоје белгијске политичке странке, све су регионалне повезане с „једним“ дијелом земље. Да би се нешто реализовало и кренуло напријед потребан је договор свих партнера у земљи.

Ненад Стојановић бавио се „осталима“ у консоцијацијском случају Белгије са освртом на уставне одредбе. „Белгијски Устав (члан 99) утврђује да половина министара у савезној влади мора бити из фламанске заједнице и на холандском језику и половина француског говорног језика. Такође, сваки члан прве коморе парламента је дужан да се изјасни о својој језичкој припадности. Ово је важно за спровођење неких уставних одредаба, посебно права те језичке групе да уложи вето на одређена питања од 'виталног' значаја (тзв. аларм поступак; члан 43. став 1). Јасно је, дакле, да су заједнице на холандском и француском језику у Белгији једини сегменти консоцијације у Белгији. Ово је посебно проблематично са тачке гледишта аутохтоне њемачке језичке групе у Белгији. Њемачки је један од три службена језика у земљи и заједница која говори немачки има облик групне аутономије. Шта разликује њемачку говорну заједницу од холандских и француских колега његова је прилично мала демографска величина (77.000 становника у 2017. години или мање од 1% становништва Белгије)“.⁷³

„Белгијски парламент није јак парламент. Он је жртва суптилне равнотеже која је стално потребна за управљање подијељеним друштвом. На оба нивоа власти, веома је фрагментиран страначки систем и изборна волатилност регулише чврсте и јасне споразуме између странака и тако лојалне чланове парламентарних група. На савезном нивоу језичка подјела додаје тај слој сложености и још један разлог за задржавање контроле на нивоу руководства владајућих странака, а не у парламентарној странци“.⁷⁴

Ненад Стојановић даље истиче да „квоте за језичке групе постоје у регионалном парламенту: 72 члана од 89 чланова регионалне скупштине морају бити француски, а 17 чланова морају бити говорници из Холандије. Сви учесници, и као посљедица тога сви кандидати, морају се регистровати као француски или холандски. Исто важи и за бираче. Грађанин Брисела са правом гласа може слободно да гласа за франкофонски или холандски језик партије и кандидате, али они морају да изаберу једно или друго за цијели гласачки листић“.⁷⁵

⁷³ Стојановић, Н. (2018) *Political marginalization of "Others" in consociational regimes*, on-line first. пдф

⁷⁴ Deschouwer, K. (2012) *The politics of Belgium Governing the divided society 2 nd edition*, Red globe prees London, str. 200.

⁷⁵ Стојановић, Н. (2018) *Political marginalization of „Others” in consociational regimes*, on-line first. пдф

Видимо да је Белгија заиста једна комплексна заједница, далеко од идеалног обрасца модерног друштва са великим и скупим административним апаратом и бројним другим проблемима. Са друге стране, Белгија је стабилно и функционално друштво у којем грађани желе да живе заједно у име „доброг живота“ превазилажећи све препреке попут језичких и вјерских разлика и политичких неслагања. У случају Белгије као успјешне и уређене земље, рјешење се налази у рукама политичких партија који су неприкосновени владари политичког живота на свим нивоима због тога што су усаглашене у вези са националним интересима и дугорочним политичким циљевима, те лако постижу консензус о битним стварима.

„Међутим, да ли ће се питањима бавити на савезном или на нивоу државне власти нема велике разлике ако се погледа начин на који се политике припремају, одлучују и спроводе. На свим нивоима је класичан образац видљив, политичке странке су на челу. Формирање владе у потпуности контролишу политичке партије и коалициони споразуми утврђују политику за године које долазе. Парламентарне групе не треба да доводе у питање ове споразуме. Али странке се чврсто држе процеса доношења политике и оне иду дубље у припреми и примјени политика. Јавна управа је донедавно била изузетно политизована, што значи да су регрутовање и напредовање раније били организовани на страначкој политичкој основи“.⁷⁶

Како Нада Радушки објашњава, „искуства Белгије у погледу већинско-мањинских односа веома су поучна“. „Дешавања у области етницитета утичу на друштвено-политички живот земље, а организација државе према фактички двјема језичким заједницама врло је специфична. За разлику од других мултиетничких земаља, у Белгији већинско становништво (Фламандци) тражи етничка права (језичку равноправност и територијалну аутономију) од мањинског становништва (Валонци). Од добијања независности па до средине 20. вијека етнорегионална подјела земље кретала се у правцу јасног разграничења двају ентитета, при чему је главни сукоб у валонско-фламаским односима био језик. Валонци, мање бројни али економски снажнији, успјели су наметнути француски као доминантни језик“.⁷⁷

Радећи анализу политичких партија у Белгији и Босни и Херцеговини Владе Симовић закључује да „су белгијске партије настале у јединству белгијске државе,

⁷⁶ Deschouwer K. (2012) *The politics of Belgium Governing the divided society 2 nd edition*, Red globe prees London, str. 202.

⁷⁷ Радушки, Н. (2008) *Положај националних мањина у развијеним европским земљама*, Миграцијске и етничке теме 24, 3: пдф. стр. 243.

интегрисане око идеолошких вриједности демохришћанске, либералне и касније социјалистичке мисли. Као такве развијале су демократску и функционалну државну заједницу. Партије у Босни и Херцеговини настале су као својеврсни национални покрети. Оне су више аутократизовале неголи што су демократизовале своје друштво. Иако су формално, и у много чему, инсистирале на демократији и либералним стандардима, то им није била основна мисао. Њихова основна програмска водила било је остваривање националних, а уз то често и личних интереса“.⁷⁸

У посљедње вријеме у политичкој јавности често се спомиње белгијски модел уређења земље као нешто чему би Босна и Херцеговина могла или требало да тежи. Бројна су тумачења поводом примјенљивости белгијског федерализма код нас. Док једни сумњају у оправданост позивања на овакав модел, други у њему виде потенцијално рјешење за остваривање властитих интереса. Овај приједлог дошао је од предсједника Одбора за спољну политику Хрватског сабора Мире Ковача који сматра да би преуређењем Босне и Херцеговине по белгијском моделу она добила три региона и равноправност три народа. На тај начин би хрватски народ имао иста права као друга два конститутивна народа, Срби и Бошњаци. За хрватске интересе то је јако битно јер би имали своју, дакле, хрватску изборну јединицу, што тренутно није случај. Приједлог је наишао на осуду бошњачке стране, који сматрају да Хрвати желе да остваре ратне циљеве на други начин. Аналитичари се позивају на директно мијешање у унутрашње уређење земље. Водећа политичка партија у Републици Српској, Савез независних социјалдемократата, сматра да приједлогом за преуређење земље по узору на белгијски модел, Хрвати траже рјешење за постојећу ситуацију. Такође, „хрватско питање“ би се требало ријешити унутар Федерације Босне и Херцеговине и то између Бошњака и Хрвата, истичући притом да је Република Српска више од региона. Закључак је следећи: да би се у Босни и Херцеговини ријешио статус националних мањина и њихово политичко представљање на државном нивоу, потребно је прво ријешити отворена питања конститутивних народа. Усаглашавање мишљења три политичка лидера и усклађивање политичких интереса које функционишу по националној матрици, најзахтјевнији је посао у Босни и Херцеговини.

⁷⁸ Симовић, В. (2017) *Босна и Херцеговина и Белгија, националне подјеле и партијски картели*, *Политеиа* vol.7, бр. 13, стр. 123.

9. ЗАКЉУЧАК

У Босни и Херцеговини све функционише по принципу етничке припадности, од политичких партија, државне политике до заједничких институција и сл. На основу паритета извршена је територијална подјела земље. Уколико томе додамо право вета, расподјелу моћи, сарадњу међу политичким елитама добијамо школски примјер подијељеног друштва, а оно је, како сматра Арент Лајпхарт карактеристика консociјацијске демократије. За разлику од Босне и Херцеговине, у другим подијељеним друштвима, попут Швајцарске и Белгије, носиоци суверенитета су грађани који имају једнака права. Једна од специфичности Босне и Херцеговине је та што сви њени држављани немају једнака институционална права, о чему говори и пресуда „Сејдић и Финци“. Да би се националним мањинама омогућило кандидовање на највише политичко-системске позиције на нивоу Босне и Херцеговине, неопходно је спровести пресуду „Сејдић и Финци“, промијенити Устав и изборно законодавство. Прошло је десет година од неизвршења пресуде која је правне природе, али је временом прерасла у прворазредно политичко питање.

Политичке партије као носиоци политичке моћи у друштву имају највећу одговорност за овакво стање. Политичке елите нису донијеле политичку одлуку о извршењу пресуде, тј. свака страна путем пресуде жели да реализује властите националне интересе који су, по правилу, различити и на уштрб других народа. Мишљење правних стручњака је да пресуда „Сејдић и Финци“ говори о одступању од дејтонског модела и ту, вјероватно, леже узроци свих проблема. Распакивањем „Дејтона“ и спровођењем пресуде конститутивни народи би изгубили „ексклузивитет“, а национално-партијски блокови моћ, односно власт. По свему судећи, политичке елите нису спремне да се одрекну ни дјелића своје моћи.

Циљ рада је указивање на одговорност политичких партија за постојеће стање ствари. Недостатак политичке воље је еуфемизам за различите интересе политичких партија. Радна група коју је формирао Савјет министара са циљем спровођења пресуде није постигла никакве резултате. Приједлог политичких партија за спровођење пресуде који долази из Републике Српске је усаглашен, из другог ентитета, Федерације Босне и Херцеговине, политичке партије нису изашле са заједничким приједлогом. Ту је ситуација комплекснија јер се из тог ентитета бирају два члана Предсједништва Босне и Херцеговине. Потребно је споменути и различите моделе политичких партија за спровођење пресуде у избору делегата Дома народа Парламентарне скупштине Босне и Херцеговине, с обзиром на то који је значај тога дома и могућност вета као

инструмента заштите виталних националних интереса које припада само конститутивним народима.

Као добар примјер може послужити Вијеће народа Републике Српске које поред клубова конститутивних народа има и клуб осталих од четири делегата. Остали немају могућност заштите властитих националних интереса, ипак су у бољем положају у односу на Дом народа Парламента Федерације Босне и Херцеговине, гдје остали немају свој клуб.

Учешће националних мањина у политичком животу Босне и Херцеговине је на ниском нивоу, односно своди се на локални ниво и локалне изборе. Тек је одлуком Централне изборне комисије а на основу измјена изборног закона Босне и Херцеговине омогућено националним мањинама право на политичко учествовање на локалним изборима 2008. године. Изборним законом Босне и Херцеговине, поглављем 13А чланом 13.14 прописано је да припадници свих националних мањина који у укупном броју становништва те изборне јединице према задњем попису становништва учествују са више од 3%, гарантује им се најмање једно мјесто. Уведена је посебна листа кандидата припадника националних мањина. Бирачи имају право гласа за само једну листу, тј. мањинску или ону предложену од стране политичких партија. И ту политичке партије користе прилику да путем ниског цензуса освоје мјесто у градским скупштинама и на тај начин врше злоупотребу „загарантованих мјеста“ за мањине које поново заступају интересе странака, а не националних мањина из чијих редова долазе. Занимљиво је да не постоји механизам провјере националног идентитета у Босни и Херцеговини тако да се конститутивни народи, у једном изборном циклусу, могу изјашњавати као „остали“ и обратно, па су у таквом систему и злоупотребе неминовне.

Анализирајући изборне податке локалних избора за 2008.годину, 2012.годину и 2016. годину, примјетно је укидање одборничких мјеста у одређеном броју општина. Док је Социјал демократска партија Босне и Херцеговине освојила највећи број мандата на посебним листама националних мањина у Босни и Херцеговини.

Заједнички именитељ спровођења пресуде је напредак Босне и Херцеговине на европском путу, а превазилажење разлика би био доказ политичке стабилности и зрелости политичких лидера. Преостаје нам да видимо да ли ће Босна и Херцеговина еволуирати у политичком смислу и пронаћи рјешење за проблеме националних мањина или ће остати недовршено и нефункционално друштво у заостатку за уређеним и озбиљним земљама попут Швајцарске и Белгије које ће тешко достићи.

10. ЛИТЕРАТУРА

1. Аврамов, Смиља (2011) *Међународно јавно право*, Академија за дипломатију и безбедност, Београд
2. Бујак, Јан (2015) *Галицијани*, Средња Еуропа, Загреб
3. Deschouwer Kris (2012) *The politics of Belgium Governing the divided society 2 nd edition*, Red globe prees London
4. Закон о заштити права припадника националних мањина (2004), Министарство за људска права и избјеглице Босне и Херцеговине, Сарајево
5. Закон о заштити права припадника националних мањина, *Службени гласник Босне и Херцеговине*, број 12 од 6 маја 2003, 76/05, 93/08, члан 12.
6. *Зборник радова националне мањине у Републици Српској* (2011), Министарство трговине и туризма у Влади РС, АИС Бања Лука, Савез националних мањина РС
7. Јашек Лис, Томаш (2016) *Из Босне у Пољску*, Приказ изворних докумената на тему реемиграције Пољака из Босне и Херцеговине након Другог свјетског рата, Болослављец
8. Касаповић, Мирјана (2005) *Босна и Херцеговина: подијељено друштво и нестабилна држава*, Политичка култура Загреб
9. Коњхоџић, Нејра (2016) *State Building and Democracy in Divided Societies: The case of Bosnia and Herzegovina*, Lund University Department of Sociology BIDS
10. Лајпхарт Аренд *Constitutional design for Divided Society* пдф.
11. Linder Wolf and Steffen Isabelle (2006) *Ethnic Structure, Inequality and Governance in the Public Sector in Switzerland*, United Nations Research Institute for Social Development (UNRISD)
12. Лучка, Дејан (2016) *Како заштити своја људска права?* Бањалучки центар за људска права, Friedrich Ebert Stiftung, Бања Лука
13. *Мањине за мањине* (2010) *Minorities for minorities*, Центар за мировне студије Загреб

14. *Мањине и европске интеграције* (2002) Програм Европске уније, Промицање демократије и људских права – CARDS
15. Прерадовић, Љубиша, Окиљ, Милијана, Малиновић, Мирослав, Прерадовић, Гордана (2017) *Вјерски објекти националних мањина у Републици Српској*, Народна и универзитетска библиотека Републике Српске, Бања Лука
16. *Приручник: Све о националним мањинама у БиХ*, Програм Европске уније ЕИДХР за Босну и Херцеговину
17. Радушки, Нада (2008) *Положај националних мањина у развијеним европским земљама*, Миграцијске и етничке теме 24, 3:235–249 пдф.
18. Република Србија Народна скупштина Библиотека Народне скупштине (2013), Швајцарска конфедерација
19. Симовић, Владе (2017) *Босна и Херцеговина и Белгија, националне подјеле и партијски картели*, Политеиа vol. 7, бр. 13
20. Стојановић, Ненад (2018) *Political marginalization of “Others” in consociational regimes*, пдф.
21. *Студија о примјени стандарда заштите права припадника националних мањина у Босни и Херцеговини, Србији, Хрватској и Словенији* (2009), Права националних мањина и локалне политике, Бања Лука
22. *Стратешка платформа за рјешавање питања националних мањина у Босни и Херцеговини – Нацрт* (2014) Министарство за људска права Босне и Херцеговине, Сарајево
23. Сејдић и Финци против Босне и Херцеговине доц.
24. Тематска сједница Одбора за представке, приједлоге и друштвени надзор (2009), Међународни дан људских права, Народна скупштина Републике Српске, Бања Лука
25. Хоџић, Един, Стојановић, Ненад (2011) *Нови-стари уставни инжењеринг*, Аналитика – Центар за друштвена истраживања, Сарајево
26. Црњански Влајчић, Катарина и Фетахагић, Сеад (2009) Асоцијација Алумни Центра за интердисциплинарне постдипломске студије (АЦИПС), Сарајево

27. Castaneda Mogollón Efrain, Constitutional Design for Divided Societies: The Role of the Constitution in Shaping the Democratic Path of Society, Tilburg University, пдф.

Интернет извори:

28. Агенција за статистику Босне и Херцеговине пдф. презентација стр.24.
http://www.popis.gov.ba/popis2013/doc/Knjiga2/K2_S_E.pdf
29. Вијеће народа Републике Српске, О Вијећу
<https://www.vijecenarodars.net/index.php/vijece-naroda/o-vijecu>
30. Савет Европе, Венецијанска комисија, За демократију путем права
https://www.venice.coe.int/WebForms/pages/?p=01_Presentation&lang=EN
31. Dialogue – BiH2.0 – Dijalog, Босна и Херцеговина: случај „Сејдић Финци“
<http://dialoguebih.net/index.php/articles/bosna-i-hercegovina-sluchaj-sejdi-finci>
32. Закон о забрани дискриминације Босне и Херцеговине, неслужбена пречишћена верзија, стр.3. <https://www.osce.org/sr/mission-to-bosnia-and-herzegovina/378880?download=true>
33. Закон о заштити права припадника националних мањина Републике Српске, Основне одредбе, члан 2. <https://www.narodnaskupstinars.net/?q=la/akti/usvojeni-zakoni/zakon-o-za%C5%A1titi-prava-pripadnika-nacionalnih-manjina>
34. Заштита мањина у Босни и Херцеговини према међународним стандардима људских права, стр.6. <http://univerzitetpim.com/wp-content/uploads/2019/07/ZA%C5%A0TITA-MANJINA-U-BOSNI-I-HERCEGOVINI-PREMA.pdf>
35. Парламентарна скупштина Босне и Херцеговине, Вијеће националних мањина Босне и Херцеговине, надлежности <https://www.parlament.ba/committee/read/36>
36. Парламентарна скупштина Босне и Херцеговине, Дом народа, Заштита виталног националног интереса
<https://www.parlament.ba/Content/Read/39?title=Vitalninacionalniinteres>
37. Програм Савеза независних социјалдемократа, политички програм
<http://www.snsd.org/images/dokumenti/politickiProgram.pdf>
38. Програм Српске демократске странке
http://www.sdsrs.com/UcitaneSlike/admin/Program_SDS.pdf

39. Програмска декларација Странке демократске акције <http://sda.ba/ona/programska-deklaracija-sda/>
40. Републички завод за статистику Републике Српске, Резултати пописа 2013 градови, општине, насељена мјеста пдф. стр. 159.
http://www2.rzs.rs.ba/static/uploads/bilteni/popis/gradovi_opstine_naseljena_mjesta/Rezultati_Popisa_2013_Gradovi_Opstine_Naseljena_Mjesta_WEB.pdf
41. Радио слободна Европа, *Белгија у Босни?*(2005),
<https://www.slobodnaevropa.org/a/840265.html>
42. Независне новине, *Завршено гласање за избор делегата у Вијеће народа Републике Српске*, <https://www.nezavisne.com/novosti/bih/Zavrsono-glasanje-za-izbor-delegata-u-Vijece-naroda-RS/277899>
43. Херцег Босна Хрвати Босне и Херцеговине, *Случајеви промјене националности заступника дубоко неморалан чин и чиста злоупотреба људских права и слобода*, (2014) <https://www.hercegbosna.org/vijesti/bih/slucajevi-promjene-nacionalnosti-zastupnika-duboko-nemoralan-cin-i-cista-zloupotreba-ljudskih-sloboda-i-prava-16313.html>
44. Савез националних мањина Републике Српске
<http://www.snm.rs.ba/index.php?idsek=227>
45. Статут Хрватске демократске заједнице <http://moj.hdz.hr/mi-smo/statut>
46. Устав Босне и Херцеговине, Министарство спољних послова Босне и Херцеговине, Људска права и основне слободе
http://www.mvp.gov.ba/dobro_dosli_u_bih/drzavno_uredjenje/ustav_bih/?id=261
47. Изборни закон Босне и Херцеговине, пречишћени текст пдф. стр.55
<file:///C:/Downloads/Nesluzbeni%20precisceni%20tekst%20-%20Izborni%20zakon%20BiH%20-%20S.pdf>
48. Изборни закон Босне и Херцеговине, Поглавље 13А, Члан 13.14.
<https://www.paragraf.ba/propisi/bih/izborni-zakon-bosne-i-hercegovine.html>
49. Федерални завод за статистику, коначни резултати Пописа 2013 (књига 2)
<http://fzs.ba/index.php/popis-stanovnistva/popis-stanovnistva-2013/konacni-rezultati-popisa-2013/>
50. Централна изборна комисија Босне и Херцеговине (ЦИК): Локални избори 2016. година http://www.izbori.ba/rezultati_izbora_2016/?resId=13&langId=2#/8/0/0
Локални избори 2012. године
<http://www.izbori.ba/Default.aspx?CategoryID=384&Lang=5>
Локални избори 2008. године <http://www.izbori.ba/Mandati27102008/index.asp>

БИОГРАФИЈА АУТОРА

Јелена Лолић Ковч рођена је 1. августа 1979. године у Бањој Луци. Основну и средњу школу завршава у истом граду. На Факултету политичких наука Универзитета у Бањој Луци, Одсјек журналистика, дипломирала је 2006. године и стекла звање дипломираног новинара. Године 2014. уписује мастер студије на Факултету политичких наука у Бањој Луци, смјер међународни односи. Посједује дугогодишње новинарско искуство у електронским и штампаним медијима. Стално је запослена у „Лутрији Републике Српске“.

УНИВЕРЗИТЕТ У БАЊОЈ ЛУЦИ ФАКУЛТЕТ ПОЛИТИЧКИХ НАУКА	
ПРИМЉЕНО:	11.12.2019
	1437/19

Универзитет у Бањој Луци

Факултет политичких наука

Комисија за оцјену и одбрану завршног рада на другом циклусу студија

НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВИЈЕЋУ ФАКУЛТЕТА ПОЛИТИЧКИХ НАУКА

Предмет: Извјештај о оцјени завршног рада на II циклусу студија Студијског програма политикологије, смјер Међународне студије, кандидаткиње Јелене Лолић Ковч

Наставно-научно вијеће Факултета политичких наука Универзитета у Бањој Луци, је на 114. сједници, одржаној 17.10.2019. године, донијело одлуку број 08/3.1130-13/19, којом је именовало Комисију за оцјену и одбрану завршног рада на II циклусу студија Студијског програма политикологије, смјер Међународне студије, под називом „Политичке партије и проблем статуса националних мањина у Босни и Херцеговини“, кандидаткиње Јелене Лолић Ковч, у сљедећем саставу:

1. Доц. др Матеј Савић, доцент, ужа научна област Међународно право, Факултет политичких наука Универзитета у Бањој Луци, предсједник
2. Доц. др Владе Симовић, доцент, ужа научна област Политичка теорија, Факултет политичких наука Универзитета у Бањој Луци, ментор
3. Доц. др Невенко Врањеш, доцент, ужа научна област Политички систем, Факултет политичких наука Универзитета у Бањој Луци, члан

Након увида у текст завршног (мастер) рада кандидаткиње Јелене Лолић Ковч и његове анализе Комисија Наставно-научном вијећу Факултета политичких наука Универзитета у Бањој Луци подноси:

ИЗВЈЕШТАЈ

**о оцјени урађеног завршног рада на II циклусу студија Студијског програма
политикологије, смјер Међународне студије**

ОСНОВНИ ПОДАЦИ О КАНДИДАТКИЊИ

Јелена Лолић Ковч рођена је 1. августа 1979. године у Бањој Луци. Основну и средњу школу завршила је у Бањој Луци, гдје живи и данас. На Факултету политичких наука Универзитета у Бањој Луци, Одсјек журналистика, дипломирала је 2006. године и стекла звање дипломираног новинара. Године 2014. уписала је студије II циклуса на Факултету политичких наука Универзитета у Бањој Луци. Ријеч је о мастер усмјерењу Међународне студије који се изводи у оквиру Студијског програма политикологије. Посједује дугогодишње новинарско искуство у штампаним и електронским медијима. Запослена је у предузећу „Лутрија Републике Српске“.

УВОДНИ ДИО ОЦЈЕНЕ ЗАВРШНОГ РАДА

Мастер рад под називом „Политичке партије и проблем статуса националних мањина у Босни и Херцеговини“ написан је на 74 странице текста. Овај број страница укључује насловне стране на српском и енглеском језику, садржај, поглавља мастер рада, списак кориштене литературе и биографске податке кандидаткиње Јелене Лолић Ковч.

Рад је подијељен у девет поглавља. Уз стандардне Увод и Закључак, истраживање кандидаткиње Јелене Лолић Ковч чини још седам поглавља са потпоглављима.

Ријеч је о сљедећим поглављима: „Феномен подијељених друштава, консоцијацијске демократије и политичких партија“, „Феномен националних мањина“, „Анализа институционалног статуса националних мањина у Босни и Херцеговини“, „Пресуда „Сејдић-Финци“ против Босне и Херцеговине“, „Национално-партијски блокови конститутивних народа у Босни и Херцеговини и опструкције у имплементацији пресуде „Сејдић-Финци““, „Однос национално-партијских блокова у Босни и Херцеговини према проблему опстанка националних мањина у Босни и Херцеговини“ и „Компаративна анализа статуса и проблема националних мањина у Босни и Херцеговини са другим подијељеним друштвима у Европи, случајеви Швајцарске и Белгије“.

Основна теза рада је да су релевантне политичке партије у Босни и Херцеговини главни кривац због којег националне мањине немају бољу укљученост у доношење политичких одлука. Ово се посебно огледа у чињеници да не постоји уставна могућност да припадници националних мањина остваре пасивно бирачко право за избор чланова Предсједништва Босне и Херцеговине. Ову су земљу за дискриминацију по основу немогућности остваривања пасивног бирачког права тужили Дерво Сејдић и Јакоб Финци Европском суду у Стразбуру и пресуда је била у њихову корист. Међутим, захваљујући опструкцијама најснажнијих политичких партија већинских конститутивних народа у Босни и Херцеговини нису хтјеле да имплементирају ову пресуду. Оне су се трудиле да из рјешења која нуде, извуку максимум политичке користи за своје националне скупине, а не да омогуће једнакоправност националних мањина. Већина рјешења које су нудили

национално-партијски блокови била су примарно оријентисана ка остваривању интереса скупина које представљају. То значи да су релевантне политичке партије у Босни и Херцеговини реализацију пресуде „Сејдић-Финци“ посматрале као механизам путем којег ће да остваре интересе колективитета које примарно представљају, а да при томе формално испуне закључке пресуде.

Наведену тезу кандидаткиња Јелена Лолић Ковч, у духу научне објективности, неутралности и непристрасности, а користећи одговарајућу методологију и доступну литературу, истражује кроз седам поглавља свог рада, без стандардних Увода и Закључка:

У поглављу под називом **„Феномен подијељених друштава, консоцијацијске демократије и политичких партија“**, а у три подпоглавља (**„Подијељена друштва и њихове карактеристике“**, **„Модел консоцијацијске демократије и подијељена друштва“** и **„Политичке партије у подијељеним друштвима“**), кандидаткиња Јелена Лолић Ковч појашњава феномен подијељених друштава, консоцијацијске демократије и политичких партија у условима постојања радикално плурализованог друштва. Она то чини консултујући најзначајније теоретичаре који су истраживали ове феномене. Прије свега Аренда Лајпхарта и Мирјану Касаповић. Теоријску основу која тумачи поменуте феномене Јелена Лолић Ковч своди на ниво Босне и Херцеговине, која је у њеном раду студија случаја и примјер који одговара бројним теоријским законитостима које наводе најрелевантнији теоретичари подијељених друштава. У том контексту Јелена Лолић Ковч почиње ово поглавље постављањем неколико истраживачких питања. Она се тичу дилема око карактера подијељеног друштва, његових партија и политичко-системског дизајна. У одговорима на ова питања Јелена Лолић Ковч прихвата и допуњава раније дефинисана објашњења о плуралном карактеру друштва у Босни и Херцеговини, о националном самопозиционирању политичких партија у Босни и Херцеговини и карактеру владавине у њој. А она је према свом Уставу институционализована консоцијацијска демократија са заштитним механизмима за конститутивне колективитете – бошњачки, српски и хрватски. Ти су механизми уграђени у Устав који твори сложену федерацију. Ријеч је о механизмима паритета, вета и аутономије сегмената. Четврти механизам је везан за велику коалицију коју остварују најснажније партије сваког од колективитета, примарно на државном нивоу власти.

У поглављу под називом „**Феномен националних мањина**“, Јелена Лолић Ковч објашњава појам националних мањина наводећи да у одређењу овог феномена не постоји јединствена дефиниција. У потпоглављу под називом „**Историјат националних мањина**“ Јелена Лолић Ковч темељно приступа појашњењу генезе дефинисања појма националне мањине, посебно наводећи хронолошки развој процеса заштите националних мањина. Овдје је ријеч о три периода која Јелена Лолић Ковч истражује наводећи основне карактеристике сваког од њих. Ријеч о периоду третирања овог феномена од Вестфалског мировног споразума (1648) до Првог свјетског рата, од Првог свјетског рата до Другог свјетског рата и периоду након Другог свјетског рата. Посљедњем периоду, а посебно временском раздобљу од пада Берлинског зида 1989. године, Јелена Лолић Ковч даје највише простора и највећи значај. Овдје се она фокусира на питање људских права и стандарда односа према националним мањинама. У сљедећем подпоглављу под називом „**Националне мањине на простору Босне и Херцеговине**“ Јелена Лолић Ковч наводи да у Босни и Херцеговини живи седамнаест признатих националних мањина. Ријеч је о Албанцима, Црногорцима, Чесима, Италијанима, Јеврејима, Мађарима, Македонцима, Њемцима, Пољацима, Ромима, Румунима, Русима, Русинима, Словацима, Словенцима, Турцима и Украјинцима. Она наводи да не постоји довољно релевантних истраживања на тему доласка националних мањина на просторе Босне и Херцеговине. Из постојеће литературе Јелена Лолић Ковч извлачи закључке да је активније насељавање највећег дијела становника који данас имају статус националних мањина у Босни и Херцеговини кренуло од 1878. године. Тада је одлукама Берлинског конгреса Босна и Херцеговина предата на управљање Аустроугарској монархији што је отворило простор за колонизацију и насељавање дијелова Босне и Херцеговине становништвом које је живјело у Аустроугарској монархији. Јелена Лолић Ковч на бази доступне литературе закључује да су мотиви насељавања предака данашњих националних мањина у Босни и Херцеговини били економски. Она наводи: „У том периоду главни разлози доласка страног становништва у Босну и Херцеговину били су првенствено добри услови насељавања и запослења и плодна земља. Многи досељеници су ове погодности видјели као добру прилику за бијег од тешких услова живота, сиромаштва и кренули „трбухом за крухом“. С обзиром на то да су долазили из различитих крајева Аустроугарске монархије, таква је била и њихова вјерска припадност. Између осталог, са собом су донијели нова знања,

напредне методе у пољопривреди и развијену аграрну културу“. Јелена Лолић Ковч описује специфичности националних мањина у Босни и Херцеговини и поједине колективне судбине народа који живе деценијама на овом простору. У том контексту наводи примјер пољске националне мањине: „Посебно занимљив пут у Босни и Херцеговини имали су Пољаци са својом националном културом и идентитетом. У вријеме Аустроугарске, Пољаци су дошли из сиромашне Галиције и махом су то били вриједни земљорадници са напредним знањем и вјештинама у односу на домаће становништво. Пољацима није било лако у смислу да су посматрани и третирани као странци, али су односи са локалним становништвом ипак били коректни. Због њихове бројности у Другом свјетском рату имали су значајну улогу у побједи партизана и о томе говоре бројни историјски извори“. Наведене црте из историје националних мањина су добра увертира у наставак рада у којем Јелена Лолић Ковч објашњава све проблеме са којима се сусрећу националне мањине у савременој Босни и Херцеговини. Такође битно подпоглавље јесте **„Бројност националних мањина у Босни и Херцеговини“**. У оквиру овог подпоглавља Јелена Лолић Ковч износи податке о броју припадника националних мањина и осталих у Босни и Херцеговини на бази података добијених из посљедњег пописа становништва одржаног 2013. године. Ове податке Јелена Лолић Ковч наводи раздвојено за оба ентитета Босне и Херцеговине и Дистрикт Брчко.

У поглављу под називом „Анализа институционалног статуса националних мањина у Босни и Херцеговини“, Јелена Лолић Ковч објашњава правни положај националних мањина у Босни и Херцеговини. Ово чини кроз подпоглавља под називима **„Устав Босне и Херцеговине“**, **„Изборни закон Босне и Херцеговине“**, **„Закон о заштити права припадника националних мањина Босне и Херцеговине“**, **„Закон о забрани дискриминације Босне и Херцеговине“**, **„Вијеће националних мањина Босне и Херцеговине“**, **„Остваривање права националних мањина у ентитетима – Република Српска“** и **„Федерација Босне и Херцеговине и Брчко дистрикт“**. Ово је битно истраживачко поглавље јер у њему Јелена Лолић Ковч обрађује најважније законске акте који дефинишу питање статуса националних мањина. Осим тога Јелена Лолић Ковч наводи и институције у којима се остварује институционална моћ националних мањина попут Вијећа националних мањина Босне и Херцеговине. У даљој разradi њено

истраживање иде ка дефинисању пресека стања статуса националних мањина у оба ентитета и Дистрикту Брчко.

У поглављу под називом **„Пресуда „Сејдић-Финци против Босне и Херцеговине“**“ Јелена Лолић Ковч се ослања на раније поглавље у којем је појаснила да у Уставу Босне и Херцеговине постоји немогућност остваривања пасивног бирачког права у избору чланова Предсједништва Босне и Херцеговине. Ове су функције ексклузивно право припадника три конститутивна народа. Такође је Дом народа Парламентарне скупштине Босне и Херцеговине са три национална клуба конститутивних народа ексклузивно право три конститутивна народа. Незадовољни онемогућеношћу остваривања пасивног бирачког права Дерво Сејдић и Јакоб Финци припадници националних мањина су тужили Босну и Херцеговину Европском суду у Стразбуру. Ова је институција донијела пресуду у корист Дерве Сејдића и Јакоба Финција. Тада је Босни и Херцеговини као потписници бројних међународних конвенција наложено да омогући једнакоправност националних мањина у свом Уставу. Међутим, та пресуда није имплементирана до данас и предмет је бројних спорења и контроверзи.

У поглављу под називом **„Национално-партијски блокови у Босни и Херцеговини и опструкције у имплементацији пресуде „Сејдић-Финци“**“, кроз два поглавља под називима: **„Приједлози политичких партија за члана Предсједништва Босне и Херцеговине“** и **„Приједлози политичких партија за избор делегата Дома народа Парламентарне скупштине Босне и Херцеговине“**, Јелена Лолић Ковч лоцира тренутно највеће препреке у остваривању једнакоправног статуса националних мањина у Босни и Херцеговини. Ријеч је о неспремности политичких партија три конститутивна народа да постигну консензус око рјешења која би била уграђена у Устав Босне и Херцеговине и која би омогућила једнакоправност националних мањина са три конститутивне нације. Темељно приступајући проблему национално-партијске картелизације Босне и Херцеговине и непринципјелном ставу према рјешавању проблема неједнакоправности националних мањина са трима конститутивним нацијама Јелена Лолић Ковч закључује: „Политичке партије у Босни и Херцеговини су свјесне да се пресуда мора имплементирати и то је сада питање времена и договора између политичких лидера конститутивних народа. Пресуда је значајна и са аспекта промовисања једнаких

политичких права за све грађане Босне и Херцеговине. Иако тренутно можда није на листи приоритета, спровођење ове пресуде мораће се десити кад-тад, јер је услов за напредовање Босне и Херцеговине у демократском и економском смислу, али и за њен европски пут. Питање пресуде посебно је било актуелно 2018. године због одржавања општих избора у Босни и Херцеговини. Политички договор у вези са имплементацијом пресуде има велики значај не само за грађане којима је ускраћено пасивно бирачко право, већ и за саму перцепцију међународног протектората Босне и Херцеговине у међународној заједници. Проналажење рјешења представља велики изазов за све политичке актере и могло би се посматрати као важан елемент политичке стабилности у региону. Какве су шансе да до договора дође? Колико су политичке елите у нашој земљи заинтересоване за имплементацију пресуде? Уколико је суштина очување постојећег стања ствари, односно одржавање политичке моћи национално-партијских блокова у политичким институцијама без икаквих измјена, онда је договор тешко замислив. Очигледно је да интереси политичких елита нису и интереси грађана. Интерес политичких елита је одржати статус кво, јер нико од њих није спреман да се одрекне ни дјелића своје моћи. Политички представници конститутивних народа су се „учаурили“ на својим позицијама и њима не одговара никаква промјена, јер би на тај начин биле угрожене њихове позиције. Са друге стране, било какво распакивање „Дејтона“ призвало би духове прошлости и ратну хушкачку реторику оних који нису задовољни резултатом споразума из Дејтона – миром. Питање уставних промјена је деликатно из више разлога, већина је у страху шта би оне могле донијети држави која је суштински нефункционална. Сценарио у вези са постизањем договора и усвајањем спорне пресуде, иако тешко замислив, није немогућ. Ако постоји жеља и воља национално-партијских картела да се ово питање ријеши, пред Босном и Херцеговином стоји велики изазов који, прије свега, подразумејева промјену Устава, Изборног закона, а можда и промјену територијалне организације, у зависности од тога која ће опција превладати, грађанска или етничка. У случају да побиједи грађанска то води ка већој централизацији, односно унитаризацији земље, док етничка варијанта води децентрализацији и постављању питања конститутивних народа као приоритет“.

У наредном поглављу под називом „Однос национално-партијских блокова у Босни и Херцеговини према проблему статуса и опстанка националних мањина у Босни и Херцеговини“ Јелена Лолић Ковч појашњава колика је зависност националних мањина од

доминантних партија конститутивних нација. Она то ради анализирајући изборе, гдје показује да је једина озбиљнија заступљеност националних мањина у Босни и Херцеговини на локалном нивоу. Затим се фокусира на злоупотребу загарантованих одборничких мјеста националних мањина. У том контексту Јелена Лолић Ковч пише: „Није риједак случај да се припадници из реда конститутивних народа изјашњавају као припадници националних мањина због одређеног мјеста или функције у локалним скупштинама. То се јавља као последица тога што су политичке партије у највећем броју случајева предлагачи кандидата из реда националних мањина. Ако узмемо у обзир да је ово страначко вријеме и да су све функције политичке, па чак и оне у градским скупштинама, онда то и није изненађење. Опет, са друге стране, у друштву попут нашег гдје системски није ријешено питање, односно не постоји механизам провјере националног идентитета, логично је да се тргује и манипулише са истим тим загарантованим мјестима“.

У поглављу под називом **„Компаративна анализа статуса и проблема националних мањина са другим подијељним друштвима у Европи, случајеви Швајцарске и Белгије“**, Јелена Лолић Ковч иде корак даље у истраживању. Она врши компарацију Босне и Херцеговине са другим подијељеним друштвима покушавајући да извуче одговарајуће закључке и препоруке за Босну и Херцеговину.

Овако структурирано и изведено истраживање Јелене Лолић Ковч је једно од најкомплетнијих на тему односа политичких партија и националних мањина у Босни и Херцеговини. Тиме овај рад има своју научну оправданост и утемељење.

СТРУКТУРА ЗАВРШНОГ РАДА

Структуру рада под називом „Политичке партије и проблем статуса националних мањина у Босни и Херцеговини“, кандидаткиње Јелене Лолић Ковч чине следећа поглавља:

1.УВОД

2.ФЕНОМЕН ПОДИЈЕЉЕНИХ ДРУШТАВА, КОНСОЦИЈАЦИЈСКЕ ДЕМОКРАТИЈЕ И ПОЛИТИЧКИХ ПАРТИЈА

- 1.1.Подијељена друштва и њихове карактеристике
- 2.2. Модел консоцијацијске демократије и подијељена друштва
- 2.3. Политичке партије у подијељеним друштвима

3.ФЕНОМЕН НАЦИОНАЛНИХ МАЊИНА

- 3.1. Историјат националних мањина
- 3.2. Националне мањине на простору Босне и Херцеговине
- 3.3. Бројност националних мањина у Босни и Херцеговини

4. АНАЛИЗА ИНСТИТУЦИОНАЛНОГ СТАТУСА НАЦИОНАЛНИХ МАЊИНА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ

- 4.1. Устав Босне и Херцеговине
- 4.2. Изборни закон Босне и Херцеговине
- 4.3. Закон о заштити права припадника националних мањина Босне и Херцеговине
- 4.4. Закон о забрани дискриминације Босне и Херцеговине
- 4.5. Вијеће националних мањина Босне и Херцеговине
- 4.6. Остваривање права националних мањина у ентитетима – Република Српска
- 4.7. Федерација Босне и Херцеговине и Брчко дистрикт

5. ПРЕСУДА „СЕЈДИЋ И ФИНЦИ ПРОТИВ БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ“

5.1. Шта је Босна и Херцеговина учинила да се имплементира пресуда

5.2. Мишљења судија Суда из Стразбура о пресуди

6. НАЦИОНАЛНО-ПАРТИЈСКИ БЛОКОВИ КОНСТИТУТИВНИХ НАРОДА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ И ОПСТРУКЦИЈЕ У ИМПЛЕМЕНТАЦИЈИ ПРЕСУДЕ „СЕЈДИЋ И ФИНЦИ“

6.1. Приједлози политичких партија за члана Предсједништва Босне и Херцеговине

6.2. Приједлози политичких партија за избор делегата Дома народа Парламентарне скупштине Босне и Херцеговине

7. ОДНОС НАЦИОНАЛНО-ПАРТИЈСКИХ БЛОКОВА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ ПРЕМА ПРОБЛЕМУ СТАТУСА И ОПСТАНКА НАЦИОНАЛНИХ МАЊИНА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ

7.1. Локални избори у Босни и Херцеговини – три изборна циклуса

7.2. Злоупотреба принципа загарантованих мјеста за припаднике националних мањина

7.3. Представљање интереса националних мањина

8. КОМПАРАТИВНА АНАЛИЗА СТАТУСА И ПРОБЛЕМА НАЦИОНАЛНИХ МАЊИНА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ СА ДРУГИМ ПОДИЈЕЉЕНИМ ДРУШТВИМА У ЕВРОПИ, СЛУЧАЈЕВИ ШВАЈЦАРСКЕ И БЕЛГИЈЕ

8.1. Швајцарска

8.2. Белгија

9. ЗАКЉУЧАК

10. ЛИТЕРАТУРА

БИОГРАФИЈА АУТОРА

ПРЕДМЕТ ИСТРАЖИВАЊА ЗАВРШНОГ РАДА

Рад је усмјерен на анализу неповољног институционалног статуса националних мањина у подијељеној и постконфликтној Босни и Херцеговини у којој доминирају три конститутивна народа – Бошњаци, Срби и Хрвати. Предмет истраживања је улога политичких партија у креирању и одржавању постојећег, по националне мањине неповољног институционалног дизајна. Европски суд за људска права у Стразбуру 2009. године донио је пресуду у предмету „Дерво Сејдић и Јакоб Финци против Босне и Херцеговине“, којом је утврђена системска уставна дискриминација свих особа које не припадају конститутивним народима, због немогућности кандидовања за члана Предсједништва Босне и Херцеговине и делегате Дома народа Парламентарне скупштине Босне и Херцеговине. Пресудом овог суда наложено је Босни и Херцеговини да промијени Устав и изборно законодавство, да би националним мањинама било омогућено кандидовање на поменуте позиције. И то није једина пресуда ове врсте која говори о кршењу људских права у Босни и Херцеговини. Имамо и случајеве „Пилав против Босне и Херцеговине“ и „Зорнић против Босне и Херцеговине“, који чекају на извршење. Како су политичке партије у представничким демократијама главни актери политичких и друштвених процеса и како имају капацитет да мијењају политичко-системска рјешења и обликују јавно мњење, онда је и њихова улога у институционалној дискриминацији националних мањина у Босни и Херцеговини пресудна.

У истраживању Јелена Лолић Ковч идентификује кључни проблем у остваривању једнакоправности националних мањина са три конститутивна народа у Босни и Херцеговини. Ријеч је о томе да је главни разлог неуспјеха спровођења пресуде Европског суда у Стразбуру по основу тужбе Дерве Сејдића и Јакоба Финција у недостатку политичке воље национално-партијских елита три конститутивне нације у Босни и Херцеговини. Политичке елите годинама не могу да постигну договор на нивоу Босне и Херцеговине због тога што свака од национално-партијских елита конститутивних нација кроз спровођење пресуде види прилику за рјешавање свог политичког циља. Како политичку вољу у представничким демократијама креирају најзначајније партије са

уцјењивачким и коалиционим капиталом и снажном друштвеном укоријењеношћу, онда су оне и најодговорније за овакву уставно-правну дискриминацију.

Без обзира на то из којег националног корпуса долазе, у покушају рјешавања овог питања политичке партије се поред политичких циљева руководе и властитим националним интересима. Као рјешење нуде се четири концепта, али сваки искључује онај други. Политичке партије у Босни и Херцеговини воде различите политике на ентитетском и државном нивоу, тј. на државном нивоу у заједничким институцијама примарна је заштита националних интереса.

МЕТОДЕ КОРИШТЕНЕ У ЗАВРШНОМ РАДУ

Истраживање има теоријски карактер и засновано је на релевантним изворима (књиге, чланци и интернет извори). У истраживању су кориштене методе дескрипције, класификације и компарације.

Рад подразумијева примјену више научних метода од којих је најзаступљенија **дескрипција**, са њом почиње озбиљно истраживање и научна спознаја. У највећем дијелу рада, описује се однос политичких партија према проблему статуса националних мањина у Босни и Херцеговини.

Класификацијом одређених појава и феномена, попут односа политичких партија према Уставу Босне и Херцеговине који не предвиђа једнакоправност националних мањина и три конститутивна народа у Босни и Херцеговини, затим према рјешавању пресуде „Сејдић-Финци“ и слично, прави се разлика између битнијих и мање битних података неопходних за даље истраживање.

Компаративни метод је заступљен у дијелу рада који се односи на поређење Босне и Херцеговине са сличним подијељеним друштвима и консоцијацијском демократијом као обликом владавине. Ријеч је о Швајцарској и Белгији.

Последње кориштена метода је **експланација** којом је дато објашњење научних и друштвених домета овог истраживања. Посебно у контексту злоупотребе националних мањина од стране национално-партијских већина конститутивних нација у Босни и Херцеговини.

РЕЗУЛТАТИ И НАУЧНИ ДОПРИНОС ЗАВРШНОГ РАДА

Научни допринос овог рада се темељи на разматрању свих аспеката проблема дискриминације националних мањина у Босни и Херцеговини у контексту политичких партија конститутивних народа као главних кочничара за рјешавање проблема и научном појашњењу овог сложеног питања. Ово истраживање је допринос научном објашњавању односа већине према националним мањинама у подијељеним и постконфликтним друштвима савремене Европе, којима Босна и Херцеговина припада.

Друштвена оправданост рада лежи у чињеници да је ријеч о актуелном политичком и друштвеном проблему, којим се бави не само јавност у Босни и Херцеговини већ и изван ње. Тиме овај рад има друштвену оправданост и један је од првих рађених на ову тему и на овај начин у Босни и Херцеговини.

ЗАКЉУЧАК И ПРИЈЕДЛОГ

Комисија сматра да је кандидаткиња Јелена Лолић Ковч извршила истраживање у складу са пријављеном темом и да њен рад садржи све елементе добро урађеног завршног рада на студијама II циклуса студијског програма Политикологије Факултета политичких наука Универзитета у Бањој Луци.

Комисија сматра да је тема обрађена у складу са прописаним методолошким стандардима израде научних радова II циклуса студија. Истраживање је урађено у складу са постављеним циљевима и као такво задовољава одговарајуће научне критеријуме.

Увидом у рад и осталу приложену документацију закључујемо да кандидаткиња Јелена Лолић Ковч испуњава све законске услове за одбрану мастер рада. Због тога Комисија Наставно-научном вијећу Факултета политичких наука Универзитета у Бањој Луци, предлаже да се кандидаткињи Јелени Лолић Ковч одобри јавна одбрана завршног рада под називом **„Политичке партије и проблем статуса националних мањина у Босни и Херцеговини“**.

КОМИСИЈА:

1. Доц. др Матеј Савић, доцент, ужа научна област Међународно право, Факултет политичких наука Универзитета у Бањој Луци, предсједник

2. Доц. др Владе Симовић, доцент, ужа научна област Политичка теорија, Факултет политичких наука Универзитета у Бањој Луци, ментор

3. Доц. Др Невенко Врањеш, доцент, ужа научна област Политички систем, Факултет политичких наука Универзитета у Бањој Луци, члан

Бања Лука, 11.12.2019. године

Број:08/1366/19

Датум:02.12.2019.

На основу члана 3. Правилника о поступку провјере оригиналности завршних радова студената на II и III циклусу студија Универзитета у Бањој Луци број 02/04-3.2688-4/17 од 28.09.2017. године издаје се

У В Ј Е Р Е Њ Е

Овим се потврђује да је мастер рад кандидаткиње **Јелене Лолић Ковч** под називом „**Политичке партије и проблем статуса националних мањина у Босни и Херцеговини**“ провјерен путем званичног софтвера за откривање плагијата дана 19.11.2019. године.

Шеф библиотеке

Нича Жујану

Продекан за научноистраживачки рад

[Signature]

ДОСТАВЉЕНО:

- Ментору
- А/А

**УНИВЕРЗИТЕТУ У БАЊОЈ ЛУЦИ
ПОДАЦИ О АУТОРУ ОДБРАЊЕНОГ МАСТЕР/МАГИСТАРСКОГ РАДА**

Име и презиме аутора мастер/магистарског рада: Јелена Лолић Ковч;

Датум, мјесто и држава рођења аутора: 01.08.1979. године, Бања Лука, Босна и Херцеговина;

Назив завршеног факултета/Академије аутора и година дипломирања: Филозофски факултет Универзитета у Бањој Луци, дана 31.03.2006. године;

Датум одбране завршног/дипломског рада аутора: 31.03.2006. године;

Наслов завршног/дипломског рада аутора: „Расизам као антрополошки феномен“;

Академско звање коју је аутор стекао одбраном завршног/дипломског рада: Дипломирани новинар;

Академско звање које је аутор стекао одбраном мастер/магистарског рада: Магистар међународних односа – 300 ECTS;

Назив факултета/Академије на коме је мастер/магистарски рад одбрањен: Факултет политичких наука Универзитета у Бањој Луци;

Наслов мастер/магистарског рада и датум одбране: „Политичке партије и проблем статуса националних мањина у Босни и Херцеговини“, датум одбране: 30.12.2019. године;

Научна област мастер/магистарског рада према CERIF шифрарнику: Политичке и управне науке (S 170);

Имена ментора и чланова комисије за одбрану мастер/магистарског рада:

1. Доц. др Матеј Савић, предсједник Комисије;
2. Доц. др Владе Симовић, члан-ментор;
3. Доц. др Невенко Врањеш, члан;

У Бањој Луци, дана 31.12.2019. године;

В. д. Декан - а

Проф. др Ранка Перић Ромић

ИЗЈАВА О АУТОРСТВУ

Изјављујем да је
мастер/магистарски рад

Наслов рада POLITICKE PARTIJE I PROBLEM STATUSA NACIONALNIH MANJINA U BOSNI I HERCEGOVINI

Наслов рада на енглеском језику POLITICAL PARTIES AND THE PROBLEM OF THE STATUS OF NATIONAL MINORITIES IN BOSNIA AND HERZEGOVINA

- ☒ резултат сопственог истраживачког рада,
- ☒ да мастер/магистарски рад, у цјелини или у дијеловима, није био предложен за добијање било које дипломе према студијским програмима других високошколских установа,
- ☒ да су резултати коректно наведени и
- ☒ да нисам кршио/ла ауторска права и користио интелектуалну својину других лица.

У Бањој Луци 30.1.2020.

Потпис кандидата

Jelena Lolic' Kovc

Изјава којом се овлашћује _____ факултет/ Академија умјетности
Универзитета у Бањој Луци да мастер/магистарски рад учини јавно доступним

Овлашћујем ФАКУЛТЕТ ПОЛИТИЧКИХ НАУКА факултет/ Академију умјетности Универзитета у Бањој
Луци да мој мастер/магистарски рад, под насловом

POLITIČKE PARTIJE I PROBLEM STATUSA NACIJONALNIH KAKUJNA U BOSNI I HERCEGOVINI

који је моје ауторско дјело, учини јавно доступним.

Мастер/магистарски рад са свим прилозима предао/ла сам у електронском формату,
погодном за трајно архивирање.

Мој мастер/магистарски рад, похрањен у дигитални репозиторијум Универзитета
у Бањој Луци, могу да користе сви који поштују одредбе садржане у одабраном типу лиценце
Креативне заједнице (*Creative Commons*), за коју сам се одлучио/ла.

1. Ауторство
2. Ауторство - некомерцијално
- ☒ 3. Ауторство - некомерцијално - без прераде
4. Ауторство - некомерцијално - дијелити под истим условима
5. Ауторство - без прераде
6. Ауторство - дијелити под истим условима

(Молимо да заокружите само једну од шест понуђених лиценци, кратак опис лиценци дат је
на полеђини листа).

У Бањој Луци 30.1.2020.

Потпис кандидата

Jelena Lolić Karić

Изјава о идентичности штампане и електронске верзије
мастер/магистарског рада

Име и презиме аутора JELENA LOLIĆ KOVČ

Наслов рада POLITIČKE PARTIJE I PROBLEM STATUSA NACIONALNIH MANJINA U BOSNI I HERCEGOVINA

Ментор DOC. DR VLADE SIMOVIĆ

Изјављујем да је штампана верзија мог мастер/магистарског рада идентична електронској верзији коју сам предао/ла за дигитални репозиторијум Универзитета у Бањој Луци.

У Бањој Луци 30.1.2020.

Потпис кандидата

Jelena Lolić Kovč